ادبي وړانګې

Ketabton.com

سید اصغر هاشمي

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي وړانگې

سید اصغر هاشمي

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: ادبي وړانګې

لیکوال: سید اصغر هاشمي

خپرندی: د افغانستان ملي تحریک، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاینګر: ضیاء ساپی

کمپوز: لیکوال

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریک د خپرونو لړ: (۴۹)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک مخ

سریزه.....................................۱
د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه...............۳
د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم...........................۹
د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام....................۱۵
د ګل پاچا الفت په شعرونو کې ارواپوهنیزڅرکونه..............۲۷
د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرکونه.........۴۲
د خوشحال قصیدو ته انتقادي کتنه.............................۵۱
د شعر او نظم توپیر او تړاو.....................................۵۵
د سیدجمال الدین افغان ستاینه................................۶۰
د تحقیقي اثر د لارښود ځانګړنې...............................۶۵
په تحقیق کې د سرمحقق زلمي هېوادمل مقام...................۶۹
ناشعوري، شعوري اوتحت الشعوري شاعري........................۷۳
د ناول او رومان توپیر او تړاو...................................۹۱
د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم...............۹۸
ماخذونه...۱۰۳
د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونوهارونه.......۱۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

استاد ګل پاچا الفت مفکر او مبتکر لیکوال، شاعر، ژونالیست، ادبپوه او ژبپوه دی او د ادب تیورۍ په برخه کې د ده کارونه لومړني دي.

استاد الفت مستحق لیکوال دی او دې باندې باید ډېر کار شوی وای، چې پرې نه دی شوی او د ایندوو نسلونو نه هیله کوم چې د استاد تخلیقات (منظوم او منثور) ویناووي مطالعه کړي او له فکره یې استفاده وکړي، خو د استاد د فکر څرګندولو لپاره علم او بیا فکر کولو ته ضرورت دی او د علم په لاس ته راوړلو او فکر کولو باندې استاد ډېر تاکید کړی دی.

د استاد ډېرې خبرې دي چې له وخته مخکې یې ویلي دي، یعنې د اینده نسلونو لپاره پکې ډېر نصیحتونه شته دي او پیش ګویي یې کړې ده.

دی د ماضي (تېر) وخت مطالعه درلوده، د حال په قدر پوه او د راتلوونکي نه باخبره وه. په نړۍ کې ډېر کم فیلسوفان او مفکرین پېښ بیني کولای شي، چې استاد الفت هم یو له هغو مفکرینو څخه دی.

د شعري کلیاتو په یو ځای کې وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمه نیمه شپه ده سودايي له خوبه پاڅېدم
ځکه مې ګډوډ او پرېشان دغه شعرونه دي
اوس يې که څوک نه لولي عالم په خوب ویده دی ټول
دا د سبا ورځې ویښ زلمیو ته پیغامونه دي

استاد خپل شعرونه او په هغه کې د مفکورې برخه آینده ځوانانو ته د یو ښه پیغام او لارښوونې په ډول وړاندې کوي.

استاد د ډېرې یادونې او ستاینې وړ شخصیت دی او زما د بې ساري مینې چې استاد سره یې لرم، کله کله د دې د کړو او لیکنو په باب پرې کرښې تورو م او دغه د مقالو ټولګه (ادبي وړانګې) مې د ځینو مقالو مجموعه ده، چې متفرقې مقالې لري، چې زیاتې مقالې مې په استاد لیکلي دي، او دغه ټولې مقالې مې یو ځل په تاند ویبپاڼه کې خپرې شوي دي، خو د ځینو دوستانو په غوښتنه مې په کتابي ډول چاپ ته برابره کړه.

په درنښت

سید اصغر هاشمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه

د فلسفې د یوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت او خان عبدالغني خان په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه شته دي.

استاد الفت وايي: ټوله نړۍ له ضدينو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کليات، ص ۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرليک لاندې داسې وايي:

له اسمانه څاڅکي راغله د باران
پرې را شنه شوه سپين و سره او زېړ ګلان
یو څو ورځې پس يې باد ويوړلې پاڼې
خپل آغاز انجام هيڅ نه شو ورعيان
په زرګونو کلو ګورو چې ژوندون شته
حرکت شته لوېدل شته مخکې يون شته
له آغازه له انجامه خبر نه يو
دومره وايو چې دورونه د ګردون شته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان د پیدا ایښت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالی ته معلومه ده او په تقدیر کې لیکل شوي وي.

هیڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقیقه موده او وخت کې وښايي.

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راوربږي، ددې بارانونو له امله ټول بوټي شنه کیږي او ډول ډول ګلان پیدا کیږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پیدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې یې وکړي، همدا انسان له خپل پیدا ایښته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نېټه او د مرګ نېټه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بیا اعتماد په کار نه دی.(۱)

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلیاتو ، ۱۸۵ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وایي: (ډېر خلک دي، چې یوه ورځ یې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کیږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوړ غم ببخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه یو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ښادي هم نه شي راتلی.(۲)

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنا په فقر حکومت کاندي
بدایان لوږوي په نورو باندې
راسره شته دي ډېر عزتونه
په ماسمېږي واړه کارونه
په خزانو مې فخر شاهان کړي
جګړې جنګونه په ما انسان کړي

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غریب یا د مال او پیسو خاوند او مفلس یادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

غني خان د مرګ او ژوند په باره کې داسې نظر درلود: دا د نور او نار دنیا د اضدادو نه جوړه ده، د هر شي ضد شته، ژوند سره مرګ تړلی دی او یو د بل ضد دي. د ژوند سره، رڼا او تیاره، ګل او اغزی، ټول د ژوند سره تړلي دي.

که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، ددې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي. د انسان مرګ د انسان د زېږېدو له ورځې د هغې سره یو ځای پیدا شوی دی. او هر ساکښ شی به یوه نه یوه ورځ د منځه ځي او مړ کېږي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو انسان هر څومره قوي، عالم، فاضل، مالداره او د دُنیا هر څه ورسره وي، بیا هم مړ کېږي.

غني خان وایي، مرګ په حقیقت کې د انسان ژوند دی، انسان باید خپل مرګ ته خفه نه شي، ځکه د انسان ژوند بعد له مرګه شروع کېږي.

رښتیا که انسان دینداره او د الله تعالی ټول اوامر یې پر ځای کړي وي او د الله تعالی په لورېینې او پېرزوېینې د جنت دروازې یې پر مخ خلاصې شي، نو ژوند بیا هلته ژوند دی، نه دې دنیا کې.

کله چې خزان د پسرلي ګلونه ورژوي، پسرلی ورته وایي: ته ما وژلی نه شې، دا مرګ مې د نوي ژوند زیری دی.(۳)

نو د مرګ نه پس ژوند شروع کېږي. که په ژوند کې اضداد نه وي، وخت به په انسان نه تېریده، ژوند به بې خونده وي، لکه:

چې په ژوند کې سخته نه وي
لکه بې مالګې طعام
چې په خوله کې خندا نه وي
لکه ډک د خاورو جام
چې ځواني کې تکلیف نه وي
لکه پټه میان کې توره
نه یې پړق شي نه یې شرنګ شي
په زنګونو شي رنځوره
ژوند که تش فیرني ښتل وي
دا خو سپې هم شي ښتلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

کــــه تـــــش نســـــل زيـــــاتول وي
دا غويـــــه هـــــم شــــي کــــولی
ژونـــد نـــه خيتـــه نـــه مـــانۍ وي
نـــــه ډېـــری د ســـــرو لالونــــــه
نـــــه يـــاران نـــــه معشـــــوقې دي
نـــــه باغونـــــــه د ګلونـــــــو
ژونـــد خـــو تلـــه دي يـــو پـــه مخـــه
غورځېـــــــدل او پاڅېـــــــدل دي
ټکـــــی ســـوز او ټکـــی ســـاز دی
څـــــه خنـــــدل دي څـــــه ژړل دي
ژونـــد پـــه ســـترګو د عاشـــق کـــې
پلوشــــــــــه ده د خمـــــــــــار
پـــــه صـــــحرا کـــــې لټـــــول دي
د اشــــــــنا د کـــــــــوڅې لار

(۴)

غني خان وايي: په ژوند کې خوشحالي او خفګان دواړه بايد موجود وي، که ژوند کې سختي او خفګان نه وي، داسې مثال لري، چې غذا کې مالګه نه وي، دا چې بې مالګې طعام خوند نه لري، دغسې د خفګان نه بغير خوشحالي خوند نه لري.

د غني خان د ژوند او مرګ د فلسفې په اړه خپل نظر دی، د عام انسان فکر د غني خان فلسفي فکر ته نشي رسېدلای، هغه يو مفکر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیلسفوف دی. یو عام انسان ته خو مرګ د ژوند خاتمه ښکاري، خو هغه وايي، چې مرګ ژوند نه شي وژلی، لکه:

که لکونه ژوندي مړه کړي
ژوند څوک نه شي مړ کولای
چا د بوي نه منع کړی
شنه ګلونه د ریحان

د غه د غني خان یقین او ایمان دی او ددې دغه دعوه بالکل صحیح او پر ځای ده، هغه نن هم ژوندی او سبا به هم ژوندی وي او ترکومه چې پښتو ژبه او ادب وي، غني خان څوک نه شي وژلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم

د منځپانګې له مخې د استاد په شعرونو کې ریالیستک شعرونه ډېر پیدا کېږي.

پښتو - پښتو تشریحي قاموس کې د (ریالیست) په باب لیکي: (ریالیست رښتونی، رښتینی، رښتین، حقیقت غوښتونکی، حقیقت لیدونکی، د ریالېزم د هنري او ادبي مکتب او هنري اسلوب پیرو، واقعي، حقیقي) په معنا دی. (۵)

ریالیست لیکوال به ضرور د ریالېزم د ادبي مکتب پیرو وي، په تشریحي قاموس کې د ریالېزم په اړه لیکي: (رښتینواله، حقیقت غوښتنه، واقعیت غوښتنه، د واقع اصالت، حقیقت پالنه) ته وایي.

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو ډېره برخه ریالیستیک شعرونه دي، چې د انتقادي ریالېزم اساس جوړوي.

(د ادب د تیورۍ اساسونه) لیکوال سر محقق دوست محمد دوست شینواری د (Marcel Praust) فرانسوي لیکوال په حواله د ریالېزم په باب تفصیلي بحث کړی دی، چې زه مې د موضوع اړوند خبرې ترې راکښم: (ریالېزم زموږ د عصر د ادب او هنر اساسي مېتود دی، ادب او هنر په زرګونو پېړیو لاره ووهله، چې ځان یې د بداعت دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوړ مېتود ته ورساوه، د دغې کلمې ریښه د ژوند د هغو ښتینو واقعیتونو بدیعي تصویر او انعکاس دی، چې هنرمند او لیکوال یې د خپل چاپېریال د اړیکو په هینداره کې ګوري. د سوسیالیستي ریالېزم موسس ماکسیم ګورکي د ریالېزم خصوصیت ته لنډه اشاره کوي: ریالېزم څه شی دی؟ په لنډه توګه باید ووایو، چې د ژوند د واقعیت عیني انځور دی، داسې انځور چې ژوند د پېښو له هرج مرجه له خورا عمده انساني اړیکو څخه اخیستل شوی دی.) (۲)

د فرانسوي لیکوال په تایید استاد الفت هم د ټولنې واقعي عیني انځور په داسې ډول وړاندې کړی دی، چې ښتینواله، حقیقت پالنه او حقیقت غوښتنه په کې له ورایه څرګند بریږي.

سر محقق دوست شینواري د ریالېزم د پېژندنې په بحث کې ویلي دي: ریالېزم په ادب او هنر کې یوه داسې مېتودیکه لاره ده، چې له لیکوال او هنرمند څخه د پېښو د بشپړ ښتونې ترسیم او تصویر غوښتنه کوي.

ریالېزم تعریف او تعبیر په ډول ډول شوی، خو په لنډ ډول یې داسې پېژندلی شو، ریالېزم په ټیپیکو شرایطو او اوضاعو کې د ټیپیکو پېښو، ټیپیکو وګړو او ټیپیکو کریکټرونو تصویر او ترسیم دی. ریالېزم لکه د ادب او هنر د نورو مکتبونو په شان خاصه جهان بیني لري او له واقعیت او ژوند سره خاصه رابطه ساتي، ریالېزم د یوې خاصې ډلې مخصوص صفات د عیني شرایطو له پلوه ګوري، زیار باسي هغه په ژور ډول مطالعه او هغه زده کړي او له ټولو خواوو یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټیپونو ښودلو کې تصویر او ترسیم کړي. په عام ډول ریالېزم او په خاص ډول انتقادي ریالېزم، چې د استاد الفت په ویناوو کې ډېر لیدل کېږي، چې په ټولنې کې د استثمار، د ظالمانو پرضد ویناوې او د دوی غندنې په کې ښکاره کېږي.

(د ادب د تیورۍ اساسونه) مولف سر محقق دوست شینواری د انتقادي ریالېزم په اړه وایي: (انتقادي ریالېزم سترو هنرمندانو ډېر ځله په طبقاتي ټولنو کې ذات البیني روابط غندلي او د هغوی په مقابل کې یې هغه روابط هم ښودلي دي، چې په اجتماعي عدالت او د بشر دوستۍ په لوړ احساس ولاړ وي، د انتقادي ریالېزم په بدیعي اثارو کې په غالبه توګه (زاید شخص) او د کوچنیو وګړو خبرې له بل هر څه نه زیات تبارز کوي، چې د طبقاتي ټولنې بې عدالتي او ظالم نظام د فشارونو په مقابل کې مقاومت کوي.

(د ادب د تیورۍ اساسونه) اثر ۱۲۱ مخ کې د روسي څېړونکي (ابراموویچ) د (ادب پوهنې اصول ۳۶۰ مخ) په حواله د انتقادي ریالېزم په باب وایي: (په انتقادي ریالېزم کې معمولا دوه ډوله ټیپونه او دوه ډوله جنجالونه لیدل کېږي.

الف: د وږي او ماړه، د بادار او مزدور، استثمار شوي او استثمارګر ترمنځه روابط او جنجالونه.

ب: د حاکمې طبقې د زبېښاکګرو ترمنځه، مبارزه چې پخپلو کې یو له بله د رقیب د کمزوري کولو په غرض سره خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته په انتقادي ريالېزم کې د مثبت هيرو ګانو انځور او هغه شرايط چې دغه هيرو روزي، غالبا خړ پړ او تت غونډې وي، ځکه چې د هغه ايډيالي تصوير بيا هم په واقعي او رياليستيکو شرايطو کې جوړېږي او رياليستيک شرايط په طبقاتي ټولنې کې د مثبت هيرو جوړېدو لپاره ګران تمامېږي. لکه چې وويل شول، چې د انتقادي ريالېزم د پراختيا او ودې زانګو او ټاټوبی هغه طبقاتي ټولنې دي، چې د ظالم او مظلوم ترمنځ روابط په کې حاکم وي، د انتقادي ريالېزم ليکوال دغه روابط او د هغه شرايط افشا کوي.) (۷)

په طبقاتي ټولنو کې رښتيا هم چې انتقادي ريالېزم ستر مقام لري، خو په بې طبقاتي ټولنو کې د هغه لپاره نور ځای نه پاتې کېږي او خپل ارزښت له لاسه ورکوي، په ختيځ کې عموما او د پښتو په ادب کې خصوصا انتقادي ريالېزم د شلمې پېړۍ د اوايلو زېږنده ده.

د ويښو زلميانو د غورځنګ شاعرانو او ليکوالانو د پښتو ادب لپاره مهم کارونه کړي دي، په پښتو ادب کې همدغه وخت انتقادي ريالېزم را پيدا شو، په وده يې پيل وکړ، همدغه وخت غريب او بېوزله وګړي د ادبي اثر د هيرو په توګه د ادبي آثارو په مرکز کې ځای ونيو او د بې عاطفې او بې مغزه په توګه د ادبي اثارو په مرکز بدای ځېره انځور او افشا شوه، له همدغه وخته وروسته په پښتو ادب کې انتقادي ريالېزم د پښتو ادب د اساسي مېتود په حيث منځته راغی او لا زياته وده يې وکړه، په همدغه وخت کې چا پخپلو نظمونو او يا نثرونو کې د جامعې فسادونه او فاسد عناصر، سود خواره، رشوت خواره، د خور او لور

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلورل، د پردیو ځمکو غصبول وټکول او ځینو د انتقاد قلم د دربار خوا ته متوجه کړ، د دغه وخت تخلیقي ډېر آثار دغه خصوصیت لري، البته د دربار ټکولو خاص تاکتیک او خاص طرز لاره، چې د لیکوالۍ او شاعرۍ خاص مهارت یې غوښته، په دې باب اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت او عبدالرووف بېنوا د خاصې یادونې وړ دي، د الفت دا څو بیتونه وګورئ:

نه مې د چا مال خوړلی نه مې څوک وژلي دي
نه مې کله ورک شه یا ګمشو چاته ویلي دي
بله ګناه نه لرم په دې ګناه مې مه نیسه
زړه کې مې که پټ ظالم ته بد غوندې کتلي دي
زه یې په لیدلو په کتلو ګناهګار شومه
نور یې په کولو په عمل باندې ښاغلي دي
لوړ مقام ته رسي چې بوټونه پاکوي د بل
ډېر په دغه شغل ریاست ته رسېدلي دي
هیڅ امید تري مه کړه که څوک ځان د تا غلام ګڼي
ما غلامانه ذهنیتونه پېژندلي دي
دا چې ټیټ سرونه ستا په مخ کې سمېد ای نه شي
ستا مخ کې چې سم نه شول سم کله چلېدلی شي

د استاد الفت منظومې او منثورې تخلیقي وینا وې ډېرې نمونې ریالېزم لري او استاد ته یو ښه ریالیست شاعر ویلی شو.

دده انتقاد پرځای او د ټولنې د اصلاح لپاره دی، یو بل ځای پخپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کليات کې وايي:

يــو شـــان نـــه دي نصـــيبونه قســـمتونه
کاتبـــــانو د ازل کـــــړي فرقونــــــه
چـــا بانکونـــه دي ډک کـــړي پـــه ډالـــرو
چـــا پخپلـــو خـــدمتونو تاريخونــــه

❀❀❀

يــو وکيـــل تـــه زوی ويـــل چـــې ولـــې پـــلاره
کـــار تـــه نـــه ځـــې تنخـــا اخلـــې لـــه ســـرکاره
هغـــه ووې چـــې پـــه کـــار او پـــه خـــدمت خـــو
تنخـــا ګـــانې مـــزدور اخلـــي لـــه بـــاداره

(۸)

پـه پورتـه راغليو بېلګو بسنه کوم او دومره وايم، چې د استاد د شعرونو ډېره برخه انتقادي رياليزم جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ازادۍ په باب ډېرې ویناوې شته دي، ملي ازادي، د فکر ازادي او بیان ازادي دده د شعرونو یوه لویه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلیاتو کې د (ازادۍ) تر سرلیک لاندې یو شعر دی:

پـــه شـــړۍ کـــې ښـــه یـــم زه آزاد فقیـــر
نـــه وربښـــمو کـــې چینجـــي غونـــدې اســـیر
پـــه خمتـــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لـــه غلامـــه چـــې لبـــاس یـــې وي حریـــر
د وژغنـــو پـــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد یـــم
یـــو وبښـــته بـــه یـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمیر
پـــه ویجـــاړه کـــې مرغـــان ځالـــه کـــې خـــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهیـــر
چـــې مرغـــان پـــه هـــوا ویـــنم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه یـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثیر
(۹)

د استاد الفت پـه شـعري کلیـاتو کـې (د آزادۍ وربمـه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د يووالي ترانه) تر سرليک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلياتو د ملي آزادۍ په مفهوم يو بل شعر دی:

شـــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مينـــه هيڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنـــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ويښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چې د غيـــرت او ننـــګ پـــه لار کـــې يـــې ســـرونه نـــه ځـــي
پـــه تـــوره بانـــدې چې مـــړ نـــه شـــي څـــوک يـــې نـــه پېژنـــي
دا ســـې مـــزار تـــه پښـــتنې ملالـــې نجونـــه نـــه ځـــي
ســـر و مـــال ځـــي د عشـــق پـــه لار کـــې خـــاورې کېـــږي زړونـــه
د ليلـــی مينـــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(۱۰)

استاد په آزادۍ مين و او د اولس سوکالي او خوشحالي يې په يو آزاده ژوند کې ليده او نه يې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی يې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته يې د بيان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت د ېته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتيا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې د بېته متوجه شي، چې بايد نيمګړتياوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پياوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پيدا کېږي. (۱۱)

همدارنګه د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ملي ازادي په باب هم ډېرې ويناوې شته دي او د فکر ازادي او بيان ازادي هم دده د شعرونو يوه لويه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلياتو کې د (ازادۍ) تر سرليک لاندې يو شعر دی:

پـــه شـــړۍ کـــې ښـــه يـــم زه آزاد فقيـــر
نـــه وريښـــمو کـــې چينجـــي غونـــدې اســـير
پـــه خمتـــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لـــه غلامـــه چـــې لبـــاس يـــې وي حريـــر
د وژغنـــو پـــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد يـــم
يـــو وېښـــته بـــه يـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمير
پـــه ويجـــاړه کـــې مرغـــان ځالـــه کـــې خـــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهيـــر
چـــې مرغـــان پـــه هـــوا ويـــنم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه يـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثير
(۱۲)

د استاد الفت په شعري کلياتو کې (د آزادۍ وږمه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د يو والي ترانه) تر سرليک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلياتو د ملي آزادۍ په مفهوم يو بل شعر دی:

شــــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مينـــه هيڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ويښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چــې د غيــرت او ننــګ پــه لار کــې يــې ســرونه نــه ځــي
پــه تــوره بانــدې چــې مــړ نــه شــي څــوک يــې نــه پېژنــي
داســې مــزار تــه پښــتنې ملالــې نجونــه نــه ځــي
ســر و مــال ځــي د عشــق پــه لار کــې خــاورې کېــږي زړونــه
د ليلـــى مينـــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(۱۳)

استاد په آزادۍ مين و او د اولس سوکالي او خوشحالي يې په يو آزاده ژوند کې ليده او نه يې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی يې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته يې د بيان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت دېته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتيا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دېته متوجه شي، چې بايد نيمګړتياوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پياوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پيدا کېږي.

د استاد الفت په تخليقي ليکنو نظم او نثر کې د فکر او وجدان آزادي هم ليدل کېږي.

استاد په نثري کلياتو، ۸۸ مخ کې د (نوي درس) ليکنې کې د فکر د آزادۍ په باب وايي: (زه د فکر آزادي له هرڅه پورته ګڼم، هرڅوک له ځانه خوابدی کوم، مګر خپل ځان او خپل وجدان خوشحال ساتم.)

استاد الفت د (فکر) تر عنوان لاندې د فکر د آزادۍ په هکله داسې وايي: (څو کاله د مخه چا په دې هېواد کې ښو ته ښه او بدو ته بد نه شو ويلی، څوک چې د فکر او رايې خاوندان بلل کېدل، په زندانونو کې واچول شول او فکرونه په کې مضمحل شول، اوس دنيا بل راز شوه او ددې عصر کارونه له موږ نه فکر غواړي او د پخو فکرونو تقاضا کوي، موږ اوس مجبور يو، چې فکر او د فکر خاوندان پيدا کړو، يعنې د فکر کولو مشق او تمرين وکړو، ددې مشق لپاره ميدان او غولی په کار دی، چې هغه جرايد او مطبوعات دي، مطبوعات بايد آزاد وي او آزاد فکرونه په کې ځای پيدا کړي، په دې کار کې ډېرې فايدې دي او دغه آزادي زموږ لپاره ډېره ضروري ده، اوس زموږ په مغزو کې فکرونه وچ شوي، موږ د فکر په توليد قادر نه يو، که چېرې د جرايدو او مطبوعاتو ازادي د يو قانون له مخې پيدا شوه، له دماغونو نه به څه وزېږي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرګرداني به ورکه شي.

هر يو به د خپل فکر په صحت او غلطۍ پوه شي، ځکه چې فکر آزاد شي، اقتصاد هم آزاد ېږي او هرڅوک ښو ته ښه او بدو ته بد ويلای شي، که فکر آزاد شي، هرڅوک به د خپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.)

همدارنګه د استاد الفت يوه بله ادبي ټوټه (بې ګناه بندي) په نامه ده، چې د فکر د ازادۍ يوه ښه نمونه ده.

استاد الفت په نظم او نثر کې د فکر د آزادۍ په باب ډېر څه ليکلي دي، چې د نظم يوه نمونه يې (آزادۍ) تر عنوان لاندې داسې ده:

آزادي ده ژوندانــــــــه لـــــــــره اکســـــــير
لــــــوی دولـــــت دی ورســـــره خيـــــر کثيــــر
پـــــه عـــــادي نظـــــر کتـــــل ورتـــــه ګنـــــاه ده
نـــــاپوهي ده د وجـــــــدان او د ضـــــــمير
پـــــت عـــــزت د ژوندانـــــه آزادي بويـــــه
بـــې لـــه دې وي ژونـــد ذليـــل خـــوا و حقيـــر
آزادي د تـــــن او غـــــړو څـــــه پـــــه کـــــار ده
کـــه دې فکـــر وي تړلـــی پـــه ځنځيـــر
چـــې آزاد فکـــر لـــري پـــه جېلخانـــه کـــې
دی آزاد دی نـــه غـــلام غونـــدې وزيـــر
پـــه تـــش لاس آزادي نـــه شـــي څـــوک ســـاتلی
آزاد نـــــه دی بـــــل تـــــه اړ، وږی، فقيـــــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

چــــې وطـــــن او ملــــک آزاد وي کلــــه ښـــــايي
چـــــې يــــې خلــــک د څـــو تنـــو وي اســـــير
بـــــاداري د زور او زرو چــــــې کـــــړي ورکـــــه
ده همدغـــــــــــــه آزادي ورړ د تقـــــــــــدير
(۱۴)

استاد آزادي د ژوند لپاره يو قيمتي شيز ګڼي او په عادي نظر ورته نه ګوري، دی وايي که د انسان ټول بدن په ځنځيرونو وتړل شي، خو چې فکر يې آزاد وي.

د استاد الفت په شعري کلياتو (۲۱۹مخ) کې (غريب ماشوم) تر عنوان لاندې يو شعر دی، چې د فکر د آزادۍ لپاره يو بهترين شعر او نوی فکر دی.

په دې شعر کې يې فکر د يو غريبې کورنۍ ماشوم سره تشبيه کړی دی، چې هر بل ماشوم هغه وهي او په ژړا کور ته راځي، هيچا دغه ماشوم نه دی نازولی، هيچا د دې پر سر لاس نه دی کش کړی او ګرد وهلی سر يې د هيچا له خوا نه دی پاک شوی، دا د غريبې کورنۍ ماشوم دی، د خان د کورنۍ ماشوم نه دی، د غريبې کورنۍ ماشوم دی، ځکه مکتب او دفتر ته نه دی تللی او د لويانو په مجلس کې هم ناست نه دی.

د استاد الفت دغه پخوانی نظر ډېر پرځای دی، اوس هم د غريبې کورنۍ شخص ته وظيفه نشته، که د غريبې کورنۍ نه نابغه هم پيدا شي، په افغانستان کې ارزښت نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت د (صلح کل) تر عنوان لاندې وايي:

لـه واړه کـوره راوځـه لـوی جهـان سـره اشـنا شـه
خپـل او قـام نـه را اوچـت شـه لـه انسـان سـره اشـنا شـه
لـه هگـۍ نـه را بهـر شـه پـه قفـس کـې مـه اوسـېږه
لـه دې ټيټـې هـوا پورتـه لـه طيـران سـره اشـنا شـه
د زمـان مکـان پـه قيـد کـې اوسـېدنه اسـارت دی
محـدود مـه اوسـه هـر گـوره لا مکـان سـره اشـنا شـه
د بنـدي فکـر خاونـده د وهمونـو نظـر بنـده
کـه ذهنـي آزادي غـواړې لـه عرفـان سـره اشـنا شـه
کـه د ځـان پـه شـان انسـان تـه ودرېدلی يـې سـر کـوزی
ځـان دې نـه دی پېژنـدلی، لـه خپـل ځـان سـره اشـنا شـه
چې د جـاه و جـلال بـت تـه پـه سـجده بانـدې نسکور يـې
بـې ايمانـه راتـه ښـکاري لـه ايمـان سـره اشـنا شـه

(۱۵)

د استاد په شعرونو کې د فکر د آزادۍ په هکله ډېر شعرونه شته دي او په نثري کلياتو کې هم ډېرې ښې نمونې د داسې ويناوو لري.

د اروابناد استاد ګل پاچا الفت په شعري کلياتو کې د ملي آزادۍ او فکر آزادۍ سربېره د بيان آزادۍ په باب هم شعرونه شته دي، يعنې د محتوا له مخې د بيان آزادي دده په تخليقي (منظومو او منثورو) ليکنو کې ليدل کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې د بيان د آزادۍ په اړه ډېرې نمونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، چې د بېلګې په ډول (شعري کليات، ص ۳۱۰) نه د (زندان) تر سرليک لاندې د بيان د آزادۍ يو ښه نمونه ده او وايي:

لاړم دارالمجـــــانين تــــــــه
هلتـــــــه و ځـــــو لېـــــوني
ډېـــــر بـــــې قيـــــده غرېـــــدل
ژبــــې نـــــه وې پـــــه فرمـــــان
آزادي وه د بيـــــــــــــــــــــان

پــــــه خبــــرو بنـــــديز نــــه و
نـــــــــه و ډار د ځـــــــــارنوال
د خطـــــر احســـــاس هـــــيڅ نــــه و
بــــــې پـــــروا و ناطقـــــــان
نـــــا خبــــر لـــــه ايــــــن و آن

کېـــــدې رنــــګ پــــه رنــــګ خبــــرې
بــــې ادابــــو بــــې ترتيبـــــــــه
د هـــــر چــــا کـــــلام مصـــــون و
لکــــــــه زوی د پارلمـــــــــان
لــــــه قانونــــــه پــــــه امـــــــان

دروازې کـــــــــه وې ترلـــــــــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنځير پيچ و لېوان
په نامه شفاخانه وه
هيچا نه بالې زندان
بدل شوی و عنوان

له هغه ځايه چې لاړم
د محبس تورو کوټو ته
هوښياران لا په عذاب و
ترې نه ښه و لېونيان
دا د عقل دښمنان

مګر ژبه بندي نه وه
وينا وه ډېره آزاده
لوخ اوبو نه و برېږي
نه له بند څخه بنديان
نه له اوره پتنګان

چې راووتم له بنده
تګ راتګ هر لور آزاد و
هر څوک و پخپله خوښه
غلامۍ ته ور روان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یــــــوه بــــــل بنـــــده ګـــــان

آزادي د فکـــــــــــر نــــــــه وه
ژبـــــــي بنـــــدي وي لــــــه ډاره
پـــه احتيـــاط احتيـــاط مجلـــس کـــي
غږېــــــدل بــــــه وزيــــــران
وايــــــه ! چېرتـــــه و زنــــــدان
پــــه کــــوم ځــــای کــــي و بنـــديان
(۱۲)

استاد الفت د شعر ويلو او ادبي ټوټو ليکنو هنر دا دی، چې ډېره وړه موضوع په نوي، ښکلي او هنري انداز کې بيانوي.

د ويښو زلميانو د غورځنګ په اهدافو کې د بيان آزادي يوه مهمه خبره وه، استاد او ملګرو يې د بيان، فکر او ملي آزادۍ غوښتونکي وو.

د استاد د يو شعر څو بيتونه داسې دي:

نور خلک تـرې منکـر دي يـو پـه مـا بـانـدې قيامـت دی
ترڅـــو بـــه زه يـــوازې قيامتونـــه قبلـــوم
يـــوه ژبـــه راپرېـــږده چـــې کـــوم درتـــه عرضـــونه
پـــه لاس پـــه پښـــو پـــه غـــاړه ځنځيرونـــه قبلـــوم

(۱۷)

استاد آزادۍ ته له هرڅه ډېر ارزښت ورکوي او پر آزادۍ مين دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

(نثري کلیاتو ۳۲۰ مخ) کې وایي: (هو؛ هرڅه او هرڅوک چې د بل د لاس لاندې وي، هغه د همدغسې ورځې لپاره روزل کېږي، وګوره بزګر خپل غوايي ښه ساتي، په سره غرمه کې ورته وابښه کوي، اوبه ورکوي، چې بیا پرې جغ کېږدي او ځمکه پرې واړوي، همدغه شان خپل کښت وخت پر وخت پنه کوي، له غویو او پسو یې ساتي، چې له ځمکې هسک او ژر وربېل شي.

همدارنګه هر قام چې خپل واک نه لري او د بل لاس لاندې ژوند کوي، هغو د نورو د ژوندون لپاره لکه چرګان او غوايي ساتل کېږي او روزل کېږي، نو دوی ته که هر څو مره ښه خواړه ورکول کېږي، همغه خواړه دوی د مړينې لپاره غټوي.)

د ژوند آزادي، د ملک آزادي، د انسان آزادي، فکر آزادي، ملي آزادي، بیان آزادي او داسې نورې برخې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې د استاد (الفت) په تخليقاتو کې پیدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګل پاچا الفت په شعرونو کې اروا پوهنيز څرګونه

د استاد ګل پاچا الفت په شعري کلياتو کې داسې شعرونه هم پيدا کېږي، چې د استاد نظريات او ويناوې د ديو پيداګوګ سره پرتله کولا شو.

د پيداګوژي کلمه د پخوانيو يونانيانو اصطلاح ده، چې د پيداګوګس (د ماشوم لارښود) له کلمې څخه يې سرچينه نيولې ده.

استاد الفت په شعرونو کې ډېرې لارښوونې کورنيو (والدينو) او ماشومانو ته په کې شته دي، لکه ښوونيز او روزنيز نظرونه، فردي تفاوتونه، د محيط تاثيرات، د اولاد روزنه، د مور پالنه د اولاد لپاره، د مور مينه د اولاد لپاره او داسې نور نظريات او افکار د والدينو او ماشومانو لپاره په کې پيدا کېږي.

دغه د پيداګوژي کلمه د يونانيانو اصطلاح ده، پيداګوګان په هغه دوره کې داسې غلامان و، چې د ماشوم ساتنه يې پر غاړه درلوده، هغوی د اتن د ښار او سېدونکي ماشومان ښوونځي، جمنازيم (لوبغاړي) او نورو ځايونو ته بيول او بېرته يې راوستل.

وروسته روميانو دغه کلمه له يونانيانو څخه واخيسته، رومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېداګوګانو د ماشوم پر ساتنه سربېره د هغوی روزنه هم پر غاړه درلوده، تر رومیانو وروسته د ښوونې او روزنې وظیفه معلمانو ته سپارل شوې او دغه شان د پیداګوژي کلمې ورو ورو بین المللي سویې ته لار وموندله.

د دغې پیداګوژي د علم په عامېدو سره ډېرو خلکو د دې علم مطالعې ته مخه کړه، دا چې دا علم د ښوونې او روزنې په برخه کې ډېر په کار ېږي، نو ډېرو د دې علم مطالعې سره شوق پیدا کړ او دغه پیداګوژیکي نظریات او افکار د پښتو ژبې د ډېرو شاعرانو او لیکوالانو په اثارو کې پیدا کېږي، چې د بېلګې په ډول خوشحال خان خټک، عبدالرحمن بابا، عبدالحمید مومند، استاد ګل پاچا الفت او نور داسې کسان ښودلی شو.

د استاد الفت په شعرونو سربېره چې پیداګوژیکي نظریات لري، په تحقیقي آثارو کې هم ځینې داسې نظریات لري، چې پیداګوګانو هم دغه فکر او نظریات درلودل.

د استاد الفت د ادب تیورۍ په برخه کې لومړنی اثر ادبي بحثونه دي، چې استاد په کې د شعر د ښکلا په باب وایي: (تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.) (۱۸)

کاندید اکاډمېسین محمد صدیق روهي، ادبي څېړنې (ص ۱۱۳)، کې د ښکلا پېژندنې په باب د نامتو پیداګوګ (کانټ) نظریات او افکار داسې راوړي: (انسان په غریزي توګه له ښکلا سره مینه لري، دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکلا د رنګ، اواز او حرکت په توګه په مختلفو هنرونو کې ځان ثرګندوي او ښکلا د ټولو هنرونو ګډ خصوصیت دی. (کانټ) ورپسې وايي، چې ښکلا او ګټه بېلا بېل شیان دي، دا شرط نه ده، چې ښکلي شیان دي هرو مرو ګټور وي، د مثال په توګه د کرم ګل د ګلاب د ګل نه ګټور دی، ځکه چې خوړل کېږي، خو هیڅکله شاعر تر او سه ښايي په دې نه وي بریالی شوی، چې د کرم ګل وستايي، یا مثلاً د یوې ښکلې ښځې سره ثوک په دې خاطر واده نه کوي، چې له مېړه سره به د پټې په کرلو او ریبلو کې د بدرنګه ښځې په نسبت زیاته مرسته کوي، په دې ترتیب (کانټ) دا سې فکر کوي، چې ښکلا ځانته مستقل ارزښت لري.)

نو کله چې استاد ګل پاچا الفت د شعر د ښکلا په باب وايي: تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.

په حقیقت کې خپله خبره د (کانټ) د ایستیتیکي پر تیوري باندې بنا کوي، دا به هم ښايي درسته وي، چې شاعران او هنرمندان حقیقت نه ثرګندوي، بلکې هغوی د واقعیت تقلید کوي. (۱۹)

د ښکلا په باب د پیداګوک (کانت) نظر او فکر استاد ګل پاچا الفت هم لري او تاییدوي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې هم پیداګوژیکي نظریات شته دي، چې ثو بېلګې یې دا دي:

ښوونه او روزنه: د محتوا او معنا له مخې د استاد ګل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعرونو کې ښوونېزاو روزنيز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د انسانانو د اړتيا په باب ډېرې وېناوې شته دي.

ښوونې او روزنې ته اړتيا ډېره ليدل کېږي، د قرآن کريم د آيتونو پر اساس الله تعالی انسان لومړی ځل ناپوه موجود پيدا کړ او وروسته يې ورته د اسې شيان ور زده کړل، چې د همدغو زده کړو له کبله انسان د ملايکو په نسبت لوړتيا وموندله او ملايکو حضرت آدم عليه السلام ته سجده وکړه او دغه د زده کړې خوی د انسان په اولاد کې له يوه نسل نه بل نسل ته په ميراث پاته شو.

[علم الانسان ما لم يعلم] (العلق/۵)

ژباړه: الله تعالی انسان ته هغه څه ور زده کړل، چې پرې نه پوهېده.

[طلب العلم فريضة علی کل مسلم](حديث شريف)

ژباړه: د علم حاصلول په هر مسلمان (نر او ښځه) فرض دی.

هم د مذهبي او هم د عقلي او تجربوي دوه نظريو له امله روښانه ده، چې نسل تل تر پيدا ايښت وروسته ددې لپاره چې د چاپېريال د ګټورو او خطرناکو عواملو د تولګې ترمنځ لار ورکه نه کړي، ښوونې او روزنې ته ډېره اړتيا ليدل کېږي، استاد الفت د قرآن او حديثونه باخبر وه، د عصري علومو مطالعه يې درلوده او د خپل تجربوي ژوند له امله د عوامو خلکو د نېکبختۍ او خوشبختۍ له امله د ښوونې او روزنې په باب ډېر نظريات درلودل او له عوامو نه يې د ښوونې او روزنې غوښتنه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه دوه بېلا بېلې کلمې دي، چې له بېلا بېلو مفاهیمو سره د دوه جلا کلمو مفهوم اخیستلی شي، خو له لیکلو څخه یې چې په مترادف ډول راځي، داسې څرګندېږي، چې یوه معنا لري، خو په اصل کې ښوونه او روزنه یو له بله توپیر لري او دوه جلا جلا مفاهیم لري.

د انسان ټول کارونه، کړنې او سلوکونه، چې د (رعایت، عادت او اطاعت) تر عنوان لاندې سرته رسېږي او یا څرګندېږي، د تربیت (روزنې) له ډول څخه شمېرل کېږي، یا د روزنې په نوم یادېږي.(۲۰)

هغه مفاهیم چې نتیجې یې د انسان د ذهني او رواني حرکې کړو وړو په بڼه څرګندېږي، د تعلیم (ښوونې) له مفهوم څخه شمېرل کېږي، یا د ښوونې په نوم یادېږي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې ښوونیز او روزنیز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د عوامو تشویقولو او هڅولو بېلګې شته دي، چې د ښوونې او روزنې په هکله به د دې له شعرونو ځینې بېلګې راوړم:

فضیلت د انسان علم و عمل دی
که په سر یې پټکی شال او که ململ دی
د هر چا معنی ته ګوره نه لباس ته
ما د ښه لباس خاوند ولید مهمل دی
په تورتم کې دې هغه سړي وي وړاندې
چې یې لاس کې د عرفان ښایسته مشعل دی

(۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت شعرونه ډېر ښوونيز مسايل لري او خلک يې د تعليم، پوهې، علم او تحصيل لپاره تشويق کړي دي (د معارف ترانه) تر عنوان لاندې يو نظم دی، چې څو بيتونه يې داسې دي:

د جهل دوره تېره شوه دا عصر د عرفان دی

بې علمه ژوندون ګران دی

په حق پسې روان يو

د علم پتنګان يو

د جهل دښمنان يي

لښکر د معارف يو لوړ زموږ نام و نشان دی

بې علمه ژوندون ګران دی(۲۲)

د استاد پورتنۍ دوه بېلګې د ښوونيزو شعرونو ښې نمونې دي او کلياتو کې داسې نمونې په لسهاوو پيدا کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې روزنيز نظريات هم پيدا کېږي، چې لاندې څو مثالونه د نمونې په ډول راوړم:

ښه سړی چې له بدانو سره مل شي
دده فکر د هغوی فکر کې حل شي
همدغه مسخ کېدل دي په معنی کې
چې يې خوی د کوم حيوان په خوی بدل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۳)

❀❀❀

افتخار په مال او عار له فقره نه کا
د کمال خاوند په هر صورت افضل دی
همېشه په ښه سیرت سړی ښه ښکاري
په صورت باندې که زېړ او یا شدل دی

(۲۴)

د استاد الفت پورته راغلي شعرونو کې روزنيزو موضوعاتو ته نغوته په کې شوې ده.

د انسان په داخلي جوړښت (خوی، عادات، اخلاق، سرېتوب، انسانيت، جذبات، احساسات، عاطفه او داسې نور) باندې د ښوونې او روزنې اغېزې وي.

ښوونه او روزنه يو له بله لازم او ملزوم دي، خو ډېر عالمان، پوهان او تحصيل کوونکي مې وليدل، چې ښوونيزه برخه يې پياوړې ده، خو روزنيزه برخه يې ضعيفه ده، نن مو د ټولنې ډېر خلک ښوونه لري، خو روزنه يې کمزورې ده، چې زما په پوهه له ښوونې روزنه ډېره مهمه ده.

استاد الفت پخپلو شعرونو کې د ښوونې او روزنې په حاصلولو ټينګار کړي دي.

فردي توپيرونه: د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

(فردي تفاوتونو) تر مفهوم لاندې شعرونه هم شته دي.

په اروا پوهنې کې (فردي تفاوتونه) د ځانګړي سرليک لاندې توضيح او تشريح کېږي، چې لوی لوی بحثونه پرې شوي دي، چې زه د موضوع اړوند يې په لنډ ډول وړاندې کوم.

د نړۍ د ټولو انسانانو داخلي جوړښت (مينه، محبت، احساسات، جذبات، تخيلات، شخصيت، سرېتوب، اخلاق او نور) او خارجي جوړښت (قد، قواره، د پوستکي رنګ، سترګې، پوزه، غوږونه او داسې نور) يو له بله سره توپير لري.

په نړۍ کې هيڅ يو داسې انسان به نه وي، چې له بل انسان سره په داخلي او خارجي جوړښت کې سره يو شان وي.

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې داسې بېلګې شته دي، چې د فردي تفاوتونو مفهوم ارايه کوي.

(ډاکتر يوسف کريمي، روانشناسي اجتماعي) کې د فردي تفاوتونو په باب داسې وايي:

ژباړه: (د ځمکې پرمخ د نړۍ ټول مخلوقات، ژوندي، غير ژوندي که هغه حيوانات وي او که نباتات وي، الله تعالی په يو ټاکلي اندازه او ښکلا سره پيدا کړي دي، د وراثت او محيط تاثيرات دي، چې د انسانانو داخلي او خارجي جوړښت يو له بله سره توپير لري، د بېلګې په ډول د قد لوړوالی، وزن او ذکاوت د توپيرونو له جملې څخه ګڼل کېږي.) (۲۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت شعري کليات، ۳۸۵ مخ کې د (محيط او انسان) تر سرليک لاندې يو ډېر په زړه پورې مثال د فردي تفاوتونو د مفهوم په باب ويلی دی او وايي:

په هر څه کې دي عيان تفاوتونه
يو شان نه وي د څېرې او لوخې اور
انسانانو کې شته څومره ډېر فرقونه
نه دي يو راز او سپدونکي د يو کور
د ګاندي کار له ټاګوره پوره نه دی
ګاندي جي هم نه شي کړی کار د ټاګور
باز نه مه غواړه نغمه د بلبلانو
مه کوه په توره لو، کړه يې په لور
د چا لاس توري ته جوړ د چا هنر ته
د هر لاس د ګوتو کار نه دی انځور
انساني قوه خو پوهه او تميز دی
حيواني قوت دی بې تميزه زور

(۳۲)

استاد په پورته شعر کې وايي: په انسانانو کې ډېر توپيرونه شته دي، د يو کور او سپدونکي به هم يو شان نه وي، ګاندي د ټاګور کار نه شي کولای او ټاګور د ګاندي کار نه شي کولی.

د استاد یو بل شعر دی او داسې وايي:

یوه باغ کې وې ولاړې ډېرې ونې
هره پاڼه يې لايقه د ستاينې
ځينې جګې ځينې ټيټې کوزو پاس وې
لکه ګوتې د یوه وجود د لاس وې
چا مېوه لرله چا ښايسته ګلونه
د چا سيورې و ډېر ښه د چا قدونه
چينار لوی و شفتالو لکه ماشوم و
د منې او ناک توپير له ورا معلوم و
له يوه سره لويي وه نور څه نه و
بل سره رنګونه ښه خوندونه ښه و
د مرغانو نغمې وې په کې څو رازه
هر مرغه مو پېژانده له خپل آوازه
رنګارنګ ګلونه و یوه چمن کې
لکه وې چې ولسونه په وطن کې
دوه سکه ورونه لري بېل بېل نومونه
بېل رنګونه بېل غږونه بېل خويونه
مګر دواړه اوسېدونکي د يو کور دي
د يوې سترګې په کور کې سپين او تور دي

(۲۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د پورته شعر په ویلو سره د فردي تفاوتونو مفهوم د هر لوستونکي ذهن ته ورځي، خو په دې شرط، چې فردي تفاوتونه وپېژني، د استاد د یوه بل شعر نمونه ده:

قامونـــه دي بېـــل بېـــل فصـــلونه د خلقـــت د کتـــاب
ده هـــره نوعـــه او هـــر جـــنس لکـــه یـــو فصـــل او بـــاب
پـه هـر تصـنیف او هـر تـالیف کـې وي فصـول او ابـواب
ددې لپـــاره پیـــدا شـــوي دي فرقـــې او احـــزاب
خدایـه ! سـتا صـنع سـتا سـنت پـه دغـه شـان وینمـه
چـې څـوک ترکـان او څـوک عـرب او څـوک افغـان وینمـه

(۲۸)

د الفت صاحب له ټولو لوړو راغلو بېلګو څخه په څرګند ډول د فردي تفاوتونو نظریات او افکار ښکاره دي.

د محیط تاثیرات: په اروا پوهنې کې د محیط پر تاثیراتو ډېر بحث شته دی او د محیط تاثیرات د انسانانو پر ژوند په مستقیم او غیر مستقیم ډول تاثیرات درلودی شي.

د انسانانو پر داخلي جوړښت د محیط تاثیرات ډېرې اغېزې لري، چې استاد الفت دې مسایلو ته متوجه شوی او شعري کلیات یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې داسې شعرونه هم لري، چې د محیط د تاثیراتو مفهوم څرګندوي.

(ادبي مرغلرې، ص۳۱۲) کې استاد الفت (د محیط تاثیر) تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوان لاندې داسې وايي:

سوځوي مو اوبه هم چې په جوش راشي
اوبه اور شي که محیط يې وي سور اور
په اوار بستر کې سیند دروميي ارامه
خو په چړکې يې بيا ګوره شر و شور
په هر څه کې د محیط تاثیر ته ګوره
وي بې زهرو چې اوبو کې وي منګور
لوګی اور نه دی پیدا خو څوک نه سوځی
د محیط اغیزه کله لري مور
له يوه پښته رڼا او لوګي دواړه
د يوه مخ منور او د بل تور

(۲۹)

د محیط تاثیرات له انسانانو سربېره پر حیوانانو، نباتاتو او جماداتو هم خپلې اغېزې درلودی شي، چې مثالونه يې زښت زيات دي.

د استاد په شعرونو کې د پورته راغلي شعر په شان نورې بېلګې هم پیدا کېږي، د شعر يوه بله نمونه يې داسې ده:

محیط چا نه چنګېز جوړ چا نه بودا کړ
د محیط مخلوق هم فخر هم پېغور
کله کله څوک پیدا شي په محیط کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې محیط ورپسې ځي که ځي هر لور

(۳۰)

استاد وایي: د محیط تاثیرات دي، چې له ځینو ګناهګاران جوړوي او له چا مسیحا جوړوي، له چا چنګېز جوړوي او له چا بودا جوړوي.

والدینو پالنه او مینه د اولاد لپاره: په اروا پوهنې کې د والدینو مینه او محبت، تربیه، ښه اخلاق او داسې نورو ښودنه اولادونو ته د دوی وظیفه ده او د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې داسې شعرونه هم پیدا کېږي، چې والدین باید له خپلو اولادونو سره ډېره مینه وکړي او ښه پالنه یې وکړي.

د والدینو له ډېرو مهمو وظایفو او مسوولیتونو څخه یو هم د ښه او نېک اولاد روزنه ده.

د پلار و مور په حیث غواړو، چې اولاد مو ذکي او باهوشه وي، د هر علم په برخه کې با استعداده، لایق او د کار و بار په برخه کې موفق اولادونه هم غواړو.

په جسمي او فزیکي لحاظ هم غواړو، چې اولادونه مو ښایسته او ښکلي وي، که څه هم د دغو امتیازونو نشتوالی زمونږ اولادونه بېکاره کوي او له انسانیت څخه یې څه نه کموي، یعنې که د هوښ، ذوق، هنر (کسب او کمال) او ښایست نه لرل مو اولادونه له انسانیت څخه نه باسي، خو بد اخلاقه او غیر اخلاقي روزنه د هغوی انسانیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کموي او د هغوی شخصیت داغمن کوي. (۳۱)

اولادونه د والدینو مینې او محبت ته ډېره اړتیا لري او دا د اولادونو حق دی، چې مور و پلار باید ورسره مینه وکړي، د استاد په شعري کلیاتو کې د اولادونو پالنه او له اولادونو سره د مینې په باب شعرونه شته دي، چې د بېلګې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

څو چې ځمکه، اسمان او دنیا شته
د مور زړه کې د مینې رڼا شته
که هیچا سره هیڅ ځای کې نه وي
مور سره محبت بې ریا شته
د مور مینه د مینو مور بوله
که دې مینه په خور یا لالا شته
د لیلی محبت که هر ګوره
د مور مینه د مینې تر شا شته
ټول عالم یې که بد ګڼي موري
په اولاد پېرزوینه د تا شته
ستا په مینه کې نقص نه پېښېږي
تا سره سرمایه د بقا شته
تاته وي لکه تور د دوه سترګو
که دې غېږ کې اولاد نابینا شته
ژوندون تا را ښیلی دی موري
له ژوندونه نور څه شی اعلی شته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــــا اول دي و تاتـــــــه ژړلـــــــي
بـــــل ځـــــای کلـــه د چـــا د ژړا شـــــته
جنـــت ســـتا د قـــدم لانـــدې دی مـــورې
تـــر دې لـــوړ مقـــام کلـــه د چـــا شـــته
کـــه زمـــا پـــه ســـر وي دا ســـتا ســـيوری
نـــه حاجـــت د طـــوبی يـــا همـــا شـــته

په پورته راغلي شعر کې د مور مينه، محبت او مرحمت پـه هنـري ژبه بيان شوی دی او د استاد الفت په شعري کليـاتو کـې دا سـې نـورې بېلګې هم شته دي.

د اولادونو د روزنې په باب وايي:

د ځــو کړي درد ســره يــې د زوی زېــری ملګــری
يـا درنـګ سـاعت تـه ويـر دی يـا ډکـه خولـه خنـدا ده
پـه غيـږ کـې يـې ماشـوم خـوښ هـم پـلار د ماشـومانو
اولاد تـــه مربـــي ده پلـــرو تـــه مربـــا ده

(۳۲)

د اولادونو د پالنې او لارښوونې په برخه کې والدين (مور و پـلار) ډېر مسوولیتونه لري، چې د مور سالمه پالنه او روزنه بيا د اولاد پـه شخصيت جوړولو لا مهم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرګونه

د استاد شعرونه فلسفي شعرونه هم لري، (غني خان فلسفي شاعر) اثر کې د فلسفې د پېژندنې په باب د (فلسفې پېژندنې) تر سرلیک لاندې اوږد او پر ځای مفصل بحث شته دی او وایې: (فلسفه د هغه اصولو پوهنه ده، چې د هستیو ذاتي پېژندنې په غرض انسان ته ښوونه او د شیانو د حقایقو او د هغو د وجود له علتو څخه بحث کوي او د فکر او هستیو له اړیکو څخه هم غږېږي، چې د هغو د پېژندنې له اغېزې د انسان لاره د عالي هدف یا پوهنې لپاره پرانیستل کېږي، ډېر ځله داسې پېښېږي، چې کله انسان له ورځنیو چارو وزګار یا په یوه ګوشه کې یوازې شي، نو خپل ځان او چاپېریال ته وګوري، اسمانونه، ځمکې، سپوږمۍ، ستوري، غرونه، سیندونه او بېلا بېلو ځناورو ته ځیر شي او ډول ډول پوښتنې ورته پیدا شي، لکه زه څوک او څه یم؟ ولې یم؟ له کوم ځای څخه راغلی یم؟ ولې راغلی یم؟ د څه شي لپاره موجود یم؟ چېرې ځم؟ ما خپل ځان خپله نه دی خلق کړی، هغه څوک دی، چې خلق کړی یې یم؟ ایا خپل خالق پېژندلی شم؟ ځمکه، اوبه او ټول هغه موجودات چې وینم یې ژوندي یا غیر ژوندي، اسمانونه، ستوري، کهکشانونه، څرنګه پیدا، ترتیب او تنظیم شول؟

جسم، زمان، مکان، رڼا، تیاره، جاذبه، حرکت، سکون، هستي او نیستي څه شی دي او د نورو موجوداتو په کمیت او کیفیت کې څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېزې لري؟ او دا سې نورې بې شمېره پوښتنې، چې انسان د خپل پیدا ینبست له پیله تر ننه ورسره مخامخ دی او هر چا د خپلې شعوري ورتیا په اندازه یا یو ډول ځواب ورته موندلی او یا یې د ځواب موندلو ارمان له ځان سره خاورو ته وړی دی.) (۳۳)

په حقیقت کې فلسفه (ولې؟) ته په ځواب موندلو پسې لالهانده دی، په دې توګه ویلی شو، چې د فلسفې په مرسته (ولې؟) ته ځواب لټول کېږي او هر هغه انسان چې په وینښه او هوښیارۍ کې دا ډول پوښتنې ورته پیدا کېږي، په یو ټاکلي پړاو کې فلسفي دی او دا هڅه یې یوه فلسفي بوختیا ګڼل کېږي.

هر انسان د زړه له کومې غواړي، په هغه څه وپوهېږي، چې له ده نه پټ دي، د رازونو د سپړلو معنا په حقیقت کې پوهېدل دي، په تېره بیا د ژوندانه او نړۍ په اړه په حقیقت پوهېدل هر چا ته په زړه پورې دی، ځکه چې برخلیک ورسره تړلی دی او هر څوک غواړي، چې په هر ځای کې ښه ژوند وکړي او ښه برخلیک ولري، له دې نه ښکاري، چې فلسفه کوم ځانګړی امتیاز نه دی، چې یوازې ارسطو، افلاطون، سقراط او کانت په برخه رسېدلی وي، بلکې ټول انسانان ځانګړي فلسفي افکار او نظریات لري او هر څوک کولی شي، چې د (ولې؟) ځواب ولټوي او په اړه یې فکر وکړي. د استاد ګل پاچا الفت په ځینو شعرونو کې فلسفي نظریات او افکار لیدل کېږي، چې د سوال په ډول د ځواب پسې ګرځي او د (ولې؟) یادونه یې پخپلو شعرونو کې کړې ده.

استاد ګل پاچا الفت ته فلسفي شاعر نه شو ویلی، خو د فلسفي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونو څرکونه یې په شعرونو کې لیدل کېږي؛ لکه:

عقل څه دی، منطق څه دی، حکمت څه دی؟
غول د یوه بل په هغه دا
کله خوښ کله غمجن کله حیران شم
دا دنیا ده ګډه وډه تماشا
په حرامو ناروا سړي ته ورشي
(څه لولیِ او بې حیا ده دا دنیا)
(۳۴)

استاد په پورته څو بیتونو کې د (عقل، منطق او حکمت) پوښتنه کړې ده او بېرته یې ورته ځواب لټولی او ورکړی دی، چې فلسفي رنګ لري، یو بل ځای لیکي:

ناوې جوړه شوه خو چاته؟
یو ړانده ته نابینا ته
چې یې نه لیده جمال
بې دیداره د وصال
چا ویل د ناوې کور کې
فکر وکړئ څه کوئ؟
ناوې چاته جوړوئ؟
د سینګار معنی به څه وي؟
چې کاته ورته هیڅ نه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مه کوئ خوشې خواري
د رندو سترګو لپاره
(۳۵)

د استاد الفت فلسفه ډېر ځله د انسان ټولنيزې اړيکې تر مطالعې لاندې نيسي، معنا دا چې دی د انسان اړيکه له انسان سره څېړي، ځکه له همدې اړيکې څخه ټولنيزې اړيکې رامنځته کېږي، موږ څوک يو؟ ولې ژوند کوو او په ټولنه کې څه ونډه او انتظار لرو؟

استاد الفت د يو سترګور ليکوال په توګه او د لومړي ځل لپاره زموږ اجتماعي اخلاق تر څېړنې لاندې نيسي، انتقاد کوي، طنز وايي او ښه خو يې دا چې د حل لاره وړاندې کوي.

استاد الفت د دين فلسفه، د انسان د اجتماعي ژوند په ګټه تفسيروي، مثلا د هغه په نظر پر مسافرو ځکه روژه نه ده فرض، چې حرکت کوي او هرڅوک چې ولاړ او ساکن وي، نو د خوراک، څښاک حق نه لري، استاد الفت ډېر ځله موږ حرکت، کار او تلاش ته هڅوي، استاد هر کله چې له طبيعت سره زموږ پر اړيکو غږېږي هم، موږ ته پېغور راکوي، چې که موږ کار ونه وکړو، نو طبيعت هم زموږ دښمن کېدای شي، د هغه په ژبه زموږ په هېواد کې سيند ورانوونکی، ظالم او خونړی دی، خو کله چې له هېواده ووځي، هلته د ودانۍ او سمسورتيا ښه او وسيله ګرځي، يعنې دا چې موږ طبيعت نه شو رام کولی، د حرکت، کار او کوښښ د نشتوالي له امله طبيعت زموږ په مقابل کې درېږي.

استاد الفت د انسان د هستۍ په هکله فکر کوي او د خوشبينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفکرينو په توګه انسان د ېته هڅوي، چې له خپل ژوند څخه خوند او ګټه واخلي.

استاد الفت د ېته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره اواره کړي، دا خلک اړتيا لري فکر وکړي، د خپل ځان، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دې ته متوجه شي، چې بايد نيګړتياوې اصلاح او ښېګڼې لا ډېرې کړي، هوکې، فکر کول د فلسفې بنسټ جوړوي. (۳۲)

اضدادو فلسفه: د فلسفې د يوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه هم شته دي.

ټوله نړۍ له ضدينو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کليات، ص ۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرليک لاندې داسې وايي.

لـــه اســـمانه څـــاڅکي راغلـــه د بـــاران
پـرې را شـنه شـوه سـپين و سـره او زېـړ ګـلان
يـو څـو ورځـې پـس يـې بـاد ويـوړلې پـاڼې
خپـــل آغـــاز آنجـــام هـــيڅ نـــه شـــو ورعيـــان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه زرګونــو کلــو ګــورو چــې ژونــدون شـــته
حرکـت شــته لو بـدل شــته مخکــې يــون شــته
لـــه آغـــازه لـــه آنجامـــه خبـــر نـــه يـــو
دومـــره وايـــو چـــې دورونـــه د ګـــردون شـــته

(۳۷)

د انسان د پيدا ايښت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالی ته معلومه ده او په تقدير کې ليکل شوي وي.

هيڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقيقه موده او وخت کې وښايي. (۳۸)

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راوريږي، ددې بارانونو له امله ټول بوټي شنه کيږي او ډول ډول ګلان پيدا کيږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پيدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې يې وکړي، همدا انسان له خپل پيدا ايښته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نښه او د مرګ نښه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بيا اعتماد په کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلياتو ، ۱۸۵ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وايي: (ډېر خلک دي، چې يوه ورځ يې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوړ غم ببخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه يو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي، دغه ښادي هم نه شي راتلی.

د استاد په شعري کلياتو کې فيوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنا په فقر حکومت کاندي
بډايان لوړوي په نورو باندې
راسره شته دي ډېر عزتونه
په ماسمبړي واړه کارونه
په خزانو مې فخر شاهان کړي
جګړې جنګونه په ما انسان کړي
(۳۹)

استاد الفت د غريبو ، بېچاره وو او مسکينانو طرفدار او له مالدارنو سره وران و ، ده پخپلو شعرونو کې خانان، پيران او د وخت مشران غندلي دی او د فيوډالي نظام پر ضد يې ډېر شعرونه ويلي دي.

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غريب يا د مال او پيسو خاوند او مفلس يادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو ، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عدم تشدد فلسفه:د استاد الفت په شعرونو کې د عدم تشدد مفکوره هم شته.

د عدم تشدد د مفکورې او اساس سرلاری او بنسټ اېښودونکی خان عبدالغفار خان (باچا خان) و.

باچا خان داسې یوه ټولنه او ولس غوښته، چې هلته ظلم، ستم، تشدد ، نفرت، بدبیني، کینه، ګوندي، تربګني، تعرض، تجاوز، ناداري او ناداني نه وي او ټوله ټوله محبت، وروري، برابري، پېرزوینه، رواداري او همکاري وي. (۴۰)

د باچا خان د عدم تشدد مفکوره د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې ډېر پیدا کېږي او الفت صاحب هم د (تشدد) طرفدار نه و.

عدم تشدد له دوو کلمو جوړ دی، چې (عدم) نشتوالی، نابودي، نشت، د وجود او هستۍ مقابل، د نه موجودیت حالت، د ځینو کلمو په سر کې راځي او د هغو مفهوم نفی کوي او (تشدد) سختي، زیاتي، جبر، سخت چلند او په سیاست کې وسله وال پاڅون ته وایي.

عدم تشدد کې زور او زیاتی نه وي، هر کار د مینې، محبت او انسانیت په فضا کې باید سرته ورسېږي، د الفت صاحب په شعري کلیاتو کې ډېر مثالونه ددې مفکورې شته دي، چې د بېلګې په ډول یې یوه نمونه داده:

د سوټي او د سیاست خو د قدیمه آشنایي ده
د سوټي په زور یې کړې په هر وخت کې آغایي ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لېمو رانباسي ناتراش سوټي په زوره
وايي سترګو کې ځای ورکړئ دا د سترګو سیلايي ده
چې د ب نه وي ادب نه وي د سوټي د خولې منطق دی
ډبولو رانبودلی ډبېدلې دانايي ده
ظالمانو يو وهلي، ټکولي او رټلي
زړه کې وېره، سر کې وېره زموږ برخه ګدايي ده
چې وهي مو راته وايي ګورئ اوس به مو سړي کړي
په وهلو سړي کېږو د زور لښته مو دايي ده
د موسی امسا چیني کړې له وچ کاڼي نه رواني
د دهقان لاس کې یې کړې قلبه سمه په غوايي ده
ګدا ځان پرې دی ساتلی د خوړي سپي له خولې نه
یو ړانده لره یې کړي ډېره ښه رهنمايي ده
کله شي خلی د سترګو بینا سترګې ړندوي
د رنجو سلايي سترګو ته ورکړې زيبايي ده
چې سوټی سلايي بولي او له چا نه نه شرمېږي
ښه په زور کې را روانه یاره ستا بې حيايي ده

(۴۱)

د استاد له پورته شعر څخه څرګندېږي، چې د (تشدد) خلاف او د (عدم تشدد) طرفدار دی. دی په حکومت داری کې هم زور او زياتی نه غواړي او د سولې، مينې او ورورۍ غوښتونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال قصيدو ته انتقادي کتنه

قصيده د شرقي شاعرۍ يو له مهمو ژانرونو څخه ده، چې له عربي ژبې نه فارسي او له فارسي نه پښتو خپله کړې ده.

د پښتو ژبې پلار خوشحال خان خټک د عروضي ډولونو ټول ځيلونه په خپلو اشعارو کې وکارول، چې د قصيدو د تعداد په اړه يې لوی استاد پوهاند عبدالحی حبيبي صاحب وايي: د خوشحال خان ټولې قصيدې **۵۲** دي، حبيبي صاحب د خان بابا ځينې قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلي دي، که څېړې دا روښانه شي، چې د بابا غزل وزمه قصيدې غزلې او که قصيدې دي، د خوشخال د قصايدو په تعداد کې به حتما توپير راځي.

خوشحال پيژندنې، ۱۷۷ مخ کې هم راغلي دي: د ديوان بله غټه برخه د قصيدو ده، د خان ټولې **۵۲** قصيدې په کلياتو کې موجودې دي.

(۴۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال کليات په سريزه کې وايي: د خوشحال ټولې قصيدې **۵۲** دي، ځينو نورو ليکوالانو هم د خان بابا قصيدې **۵۲** ښودلي دي.(۴۳)

يوه مشهوره خبره ده، چې په يو وخت کې (ارسطو) د خپل استاد (افلاطون) پر نظريه باندې انتقاد وکړ. چا ورته وويل چې ايا ته د خپل ښوونکي احترام نه کوې، چې پر هغه باندې دې انتقاد وکړ؟ ارسطو يې په ځواب کې وويل: افلاطون راباندې ګران دی، مګر حقيقت له ده څخه زيات راباندې ګران دی.

په منځنيو پيړيو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظرياتو په وسيله حل کيدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظريې د کاڼي د کرښې په شان ګڼل کيدې. نامتو انګليسي فيلسوف برتراندرسل ليکي: د ارسطو په عقيده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړي وه، مګر ده هيڅکله زيار ونه ايسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

فرانس بيکن وايي چې يو وخت علما راغونډ شوي وو د اس د غاښونو پر شمېر باندې بحث کاوه. دوی ټول پخواني کتابونه لټ په لټ راواړول چې د اس د غاښونو شمېر ځانته معلوم کړي. ډېرې ورځې غونډې وشوې، علماوو ګومان کاوه چې په کتابونو کې هر شی پيدا کېږي، حتما به په کتابونو کې راغلي وي

بحثونه روان وو او کتابونه تر مطالعې لاندې نيول شوي وو، چې په دې وخت کې يو شاګرد بې حوصلې شو او ويې ويل راځئ د اس خوله پورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو او غاښونه يې وشمېرو ، علماوو ته ډېر قهر ورغی او ګومان يې کاوه چې د دغه شاګرد اعصاب خراب شوي دي، خو د شاګرد نظر د تایید وړ دی .(۴۴)

له پورتنيو توضيحاتو څخه معلوميږي، چې هر سړی د نظر ورکولو حق لري او حبيبي صاحب هم په پښتو ادب تاريخ کې له نورو خلکو غوښتې ده ، چې د تحقيق په برخې کې هلې ځلې وکړي.

حبيبي صاحب او ځينو نورو خوشحال پېژندونکيو د خان بابا ځينې قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلې دي.

دې قصيدو ته غزلې او که قصيدې وو ايو، ښاغليو پوهانو هم دغه خبره نه ده ښکاره کړې، د دوی په فکر که چېرې د قصيدې منځپانګه، محتوا او ځمکه غنايي وي دې ته يې غزل وزمه قصيدې ويلې دي دا چې ځينو پوهانو د خان بابا قصيدې **۵۲** ښودلي دي، دوی خوله په خوله دغه تعداد ديو نه بل کتاب کې ښودلی دی، خو زما په نظر د خان بابا قصيدې **۵۲** نه زياتې دي دا چې د قصيدې په پېژندنې کې بايد کوم توکي په نظر کې ونيول شي دا ټول ما دقيق وکتل او دې نتيجې ته ورسېدم ، چې د بابا قصيدې له **۵۲** زياتې دي.

هغو پوهانو چې د بابا ځينو قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلي دي، هغه بايد په قصيدو کې وشمېرل شي، ځکه چې بابا د قصيدو بريد مات کړ، کومې قصيدې چې د جاهليت په زمانې کې په ارادي ډول د خرڅون او کره کتنې لپاره ليکل کېدې او يا د فارسي دري ژبې تمهيديه قصيدې چې په دربارونو کې د مال، دولت، جاه او جلال او د چاپلوسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره ويل کېدې او زياتره قصيدې به د ستاينې او مدحې لپاره وې خو بابا خطابيه قصيدې خپل اوج ته ورسولې او په غير ارادي او ناشعوري ډول يې د قصيدې په ځېل کې اخلاقي، اجتماعي، سياسي، غنايي، رزمي او نور مسايل راوړه، ما د بابا ټولې قصيدې ولوستې او هر ډول منځپانګې د دې په قصايدو کې شته، نو د پورته دلايلو په نظر کې نيولو سره د بابا د غزل وزمه قصيدو جوړښت، د بيتونو شمېر، قافيې او په ځينو قصيدو کې رديفونه په دې دلالت کوي چې دا قصيدې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر او نظم توپير او تړاو

د شعر په هکله د پوهانو او عالمانو له خوا بېلابېل تعريفونه شوي دي، د شعر کلمه اصلاً عربي ده، چې د شعور د کلمې څخه مشتق شوې ده، چې معنا يې پوهه او فهم دی.

افلاطون د شعر په هکله ويلي دي (زه د بر ژر و پوهېدم، چې د شاعرانو د کلام تومنه پوهه نه ده، بلکې د دوی وينا وې او شعرونه د طبيعت د ځينو عواطفو، ذوق څخه رامنځته کېږي او وايي: شاعر په خپل اختيار شعر نه وايي او د هغه شعوري هڅه په هغه کې دخل نه لري، بلکې د شعر ښاپېرۍ دي، چې شاعر هرې خواته بيايي او څه چې خوښه يې وي هغه وايي.)

ارسطو شاعري الهام نه بولي، بلکې د انساني کوښښ پايله يې بولي، د افلاطون په وخت کې موذون کلام شعر بلل کېده، خو ارسطو وزن او قافيه د شاعر لپاره اړينه نه بولي او شاعري بايد اسانه او ساده وي، چې هرڅوک پرې پوه شي. (۴۵)

نامانوس کلمات بايد استعمال نه شي، تر ټولو مهمه داده، چې په شعر کې د تشبيه او استعارې څخه مرسته وغوښتل شي او همدارنګه ارسطو مبالغه، اغراق، غلو او افراطي وينا وې په شعر کې روا بولي، خو په دې شرط چې د هغې کارول په هنر سره وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر هغه موزون کلام دی چې د مخیلاتو څخه مرکب وي او مخیلات هغه خیالي قضایا دي، چې نفس د انبساط او انقباط باعث ګرځي، شعور د طبیعت د جمال تصویر دی او هر هغه شی چې پر زړه تاثیر کوي او په انسان کې تعجب، جوش، جذبه پیدا او تحریک کړي، هغه شعر دی، د پټو حقایقو ظاهري نقش او ښکاره صورت دی.

شعر هغه موزون کلام دی، چې د انسان پر احساساتو او عواطفو کې تحریک پیدا کړي او یا هم شعر هغه ساده وینا ده، چې احساسات او باطني هیجانات ورسره ګډ وي. (۴۲)

د پښتو ژبې لومړنی شاعر امیر کروړ وه، پښتو شعر له همغه پیل نه د ژوند شعر وه او د پښتنو د ژوند بېلابېل اړخونه یې په کې منعکسېدل.

نظم کې د وزن او قافیې په پام کې نیول یو له بنسټیزو شرطو څخه ګڼل کېږي، همدغه شرط دی، چې لارې تنګوي او د مطلب اسانه څرګندولو ته خنډونه جوړوي، خو دا هم کېدلای شي د نظم او شعر ترمنځ هم لکه د نثر او نظم ترمنځ مناسبت ته ورته یو ډول اړیکې په ګوته شي.

لکه پورته مو، چې د شعر په اړوند بېلابېل تعریفونه ولوستل، شعر زموږ د احساساتو، عواطفو، غریزو او ارزښتناکو اړیکو څرګندونه ده او دا خو ټول هغه ټکي دي چې یوازې د تخیل د خزانې په صندوق کې پیدا کېږي او په شعر کې د شعریت پېغلې ته رنګین امیلونه ورپغاړې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعر کې باید ډېره قوي او درنه معنا ، هنر او ښکلا پرته وي، داسې محتوا چې له لوستلو سره یې لوستونکي په فکرونو کې ډوب شي او له ځانه سره داسې وانګیري چې ګواکې د ده د ژوند له یوې برخې سره اړخ لګوي.

پوهان وايي یو کلام که هرڅومره عالي مفکوره او انکار نه منونکې حقیقت بیان کړي، ډېر ښه وزن او قافیه هم ولري خو که شعریت په کې نه وي، یانې په شعري منطق نه وي ویل شوي او د تخیل عامل یې کمزوری وي نو هغه شعر نه، بلکې نظم دی.

نظم د بډای تخیل په برکت د شعر ترکچې وده کوي او یوازې له دې برکت اخیستلو نه وروسته دغسې نظم ته شعر ویلای شو ، اما نه هر نظم ته، شعر کېدای شي منظوم یا ازاد وي، مګر د نظم ښکلا یوازې په منظوم والې کې ده، ځینې څېړونکي خو لا د لوړ تخیل لرونکي نثر هم د شعر په نامه یادوي، د بېلګې په توګه که یو چاته څوک ووايي چې (سړیه ګوره ته خپل د زړه ټولې خبرې ماته بې تشویشه وکړه او زه به کوښښ وکړم چې بل چاته یې ونه وایم) دا یو ساده نثر دی مګر که همدغه شی په دې ډول بیان کړو چې (که ته ماته د خپل زړه ورپرانېزې او د هغه غوټې راته وسپړې نو په دې پوه شه چې زما سینه د رازونو یوه داسې ضد وقچه ده چې اووه قلفه او اووه مهرونه وربانديې لګېدلی دی) دا ځل کولای شو چې نوموړی بیان منثور شعر وبولو.

د الفت صاحب نثري کلیاتو کې ډېر داسې مثالونه شته، چې منثور شعر ورته ویلی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(روهي ، د شعر پېژندنې، ۲۵) وايي: د يونان فيلسوف ارسطو نه رانيولې ترنن ورځې پورې عام تصور دادی چې هر نظم شعر نه بلل کېږي، ځکه د شعر اصلي جوهر خيال دی، نو که په نظم کې ذهني انځور او خيال نه وي، د شعر حکم وربانديې نه شي کېدای. د منطق پوهانو په نظر، شعرمخيل کلام دی، وزن او قافيه يې لوازم دی، د دغې مفکورې پر بنسټ ځينو شاعرانو له وزن او قافيې څخه سترګې پټې کړې او داسې شعرونه يې وويل: چې ميترک (تقريباً بيا عروضي) وزنونه او قافيې يې نه درلودل.

ټول (شاعران) شاعران نه دي، ځينې له وزن او قافيې څخه يو اسکليټ تياروي، ځينې بدن انځوروي، ځينې انځور په حرکت راولي او ځينې همدغه حرکت ته معنا او مفهوم وراغوندي او د همېشه توب ټاپه وربانديې لګوي.

په دې ترڅ کې د دغو شاعرانو ډلې ته يو مست لېونی شاعر ورګډ يږي.

هغوی ټول په جذبه راولي، طغيان ته يې لمسوي، د ده خبرې عادي نه دي، خوږې دي، خو بې مفهومه غوندې ښکاري.

هر ناظم ته شاعر نه يو ويلای، خو هر شاعر ته د ضرورت په وخت کې ناظم ويلای شو.

(هاشمي صاحب) وايي: (د نظم اصطلاح معمولاً د شعر مترادفه، يا له هغې سره په يوه مانا استعمالېږي، حال دا چې ترمنځ يې جوت او ښکاره توپير شته او هغه دا چې: شعر موذونه او تخيل لرونکي وينا ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نظم موزونه قافیه لرونکې وینا ته وایي په دې حساب موږ په خپل پښتو او درې ادب کې ډېرې داسې منظومې لرو چې شعر نه دی او یوازې نظم یې ګڼلی شو، لکه ځینې دیني، طبیعي او تاریخي منظوم اثار چې ناظمانو نظم کړي، خود شعریت یا تخیل څرک په کې نه لیدل کېږي، یوازې وزن او قافیه لري نو په دې اساس ویلای شو چې هره قافیه لرونکې وینا شعر نه شو بللی او لکه چې دمخه مو یادونه وکړه د شعر لپاره شعریت یا تخیل بنسټیز توکی دی. (۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سید جمال الدین افغان ستاینه

میندې راوړي ډېر زامن ډېر اولادونه
یو یا دوه يې افلاطون او سکندر شي
د خلقت له کارخانې نه کله کله
په جهان پیدا یو بل شانې بشر شي

د منځپانګیز او محتوايیز جوړښت له مخې د استاد الفت شعري کلیات ډېرې په زړه پورې ستاینې لري، چې د سید جمال الدین افغان په ستاینې کې يې دوې تهیدیه ډوله شعرونه ویلي دي.

د استاد الفت د ستاینو مهمه ځانګړنه دا ده، چې د ممدوح یادونه د تملق په ډول نه کوي او د هغه چا ستاینه کوي، چې په حقیقت کې د ستاینې وړ وي.

که چېرې د یو کس مدح او ستاینه د هغه د علم، پوهې، شاعرۍ، لیکوالي، ښو اخلاقو او خدمتونو په نظر کې نیولو سره وشي او هغه په ښه نوم یاد شي، دې ته ستاینه وايي.

پښتو ادب کې د ستاینې او مدحې تحریري او لیکل شوې لاس ته راغلې بېلګه په لرغونې دوره کې د ښکارندوی غوري ستاینه او مدحه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستاینه د قصیدې په فورم کې ویل شوې ده او په پښتو ادبیاتو کې لومړنۍ ستاینه او دویمه تحریري او لیکل شوې قصیده ده.

ښکارندوی غوري د سلطان غیاث الدین غوري او سلطان شهاب الدین غوري په ستاینه کې خپله قصیده لیکلې ده.

د یوې خبرې یادونه ضروري ده، چې د نړۍ په ادبیاتو او پښتو ادبیاتو کې له تحریري ادبیاتو نه د شفاهي او ولسي ادبیاتو تاریخچه او شالید پخوانی دی، د محتوا او منځپانګې له مخې که موږ هر ډول تحریري او لیکل شوي شعرونه لرو، له دې څخه د مخه د ولسي شعرونو ډېرې داسې بېلګې لرو، چې د امکان تر حده به یې تاریخ پخوانی وي. (۴۸)

پښتو ادب کې ډېرې ستاینې او مدحې د ټپو او لنډیو په شفاهي او ولسي ژانر کې شته، چې ډېر امکان لري، تر ښکارندوی غوري پخوا ویل شوي وي، خو د تحقیق او څېړنې د مېتودولوژي د اساساتو پر بنا باید د څېړنې بحث له لاس ته راغلو هغو موادو ځینې پیل شي، چې لیکوال، د لیکلو وخت او لاس ته راغلې منظومه او منثوره بېلګه څرګنده وي.

د استاد الفت ستاینې دومره په زړه پورې دي، چې د هر ممدوح د ژوند ټول انځور په یوې لنډې ستاینې کې ځای کړې او د سړي زړه نه کېږي، چې د هره ستاینې څو انتخابي بیتونه راوړي، ځکه د ټولې ستاینې په راوړلو هغه ممدوح ډېر ښه پېژندل کېږي.

استاد د نابغه سید جمال الدین افغان ډېره په زړه پورې ستاینه کړې ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په کلیاتو کې یې ساری نه لیدل کېږي او زما په پوهه په لرغونې او دویمې دورې کې د کس (شخص) په ستاینه کې یوله بې جوړې ستاینې ځینې دی، چې څو بیتونه یې دا دي:

بــې حســابه څــاڅکي تــوی پــه بحــر و بــر شــي
لـــه لکونـــو کروړونـــو یـــو ګـــوهر شـــي
رنـګ پـه رنـګ ګـلان پیـدا شـي غـرو رغـو کـې
پــه کــې یــو نــیم د لیلــی پېکــي تــه ورشــي
مرغلـــرې د بـــرې وځـــي لـــه دریابـــه
ځینـــې ځینـــې ښـــکلو پېغلـــو تـــه زیـــور شـــي

د ستاینې په څو وروستیو بیتونو کې داسې وایي:

د خلقـــت لـــه کارخـــانې نـــه کلـــه کلـــه
پــه جهــان پیــدا یــو بــل شــانې بشــر شــي
چـــې رښـــا یـــې پـــه ملکونـــو کـــې خپرېـــږي
ټــول عـــالم لـــره څرګنـــده لکـــه لمـــر شـــي
د کـــونړ د لـــوړو غرونـــو پـــه لمـــن کـــې
نابغـــه فرزنـــد پیـــدا د ســـید صـــفدر شـــي
پښـــتنه مـــور هســـې زوی واخلـــي پـــه غېـــږ کـــې
چـــې د دهـــر او جهـــان نـــامي پســـر شـــي
د بـر پوهـان ورتـه سـر ټيـټ پـه شـاګردۍ کـړي
د بـر شـاهان یـې پـه تعظـیم مخـې تـه ورشـي
همېشـــه یـــې قـــدر کېـــږي پـــه عـــالم کـــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک چې لوی په علم و فضل او هنر شي
هسې نوم هسې نښان يې شي په برخه
چې لوی فخر د ملت او خپل ټبر شي

استاد ګل پاچا الفت چې د چا ستاینه کړې ده، د هغې په اړه يې پوره معلومات او مطالعه درلوده، دده پورته راغلې ستاینه په دې دلالت کوي، چې دې سيد جمال الدين افغان ډېر ښه پېژنده.

استاد ګل پاچا الفت د سيد جمال الدين افغان په باب يوه بله ستاينه هم لري، چې په کلياتو کې د (پښتون سيده) په نامه داسې راغلې ده:

پښتون سيده، د شرق نامداره
د دين او علم، د کور سرداره
تللی وې چېرې، د څه لپاره
د چا له غمه وې ناقراره
توره تياره وه، مړه اولسونه
راپاڅول تا، ويده قومونه
دنيا رڼا شوه، ستا له تنويره
جهان خبر دی، ستا له تاثيره
حق سر اوچت کړ، ستا له تقديره
ستا له تحريره، ستا له ضميره
وښورول تا، غافل فکرونه
څومره خواږه و، ستا بيانونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت په علم او ادب مین و او ډېرې ستاینې یې د هغو عالمانو، شاعرانو، لیکوالانو او پېژندل شوو او تلپاتې څېرو او اشخاصو په اړه دي، چې خپل ولس او نړۍ ته یې خدمتونه کړي دي.

د استاد الفت د ستاینو کامیابي په دې کې ده، چې د هر کس د ژوند په نظر کې نیولو سره دده یادونه یې کړې ده او لوستونکی او اورېدونکی دا فکر کوي، چې استاد دده هر شخص په باب پوره معلومات درلود. رښتیا هم استاد الفت د ډېرې ښې مطالعې څښتن دی.

د استاد الفت ستاینې په پښتو ادب تاریخ کې بې جوړې او بې سارې ستاینې دي، دی د ځینو درباري شاعرانو په ډول ستاینې نه دي کړي، د دې ستاینې پرځای او پښتو ژبې کې د ستایلو وړ دي.(۴۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحقیقي اثر د لارښود ځانګړنې

تحقیق او څېړنه یو ستونزمن کار دی، چې څېړونکی او د څېړونکي لارښود باید د کار(تحقیق) حق په ښه ډول ادا کړي.

په یوې ښې څېړنې کې باید اصلي محقق او لارښود ځینې لارښونې په نظر کې ونیسي او ټولنې ته د یوې نوې فرضې د اثبات لپاره کار وکړي. د دوی هلې ځلې باید مثبتې لاسته راوړنې ولري او لارښود استاد باید د یو لړ خصوصیاتو او ځانګړنو خاوند وي، چې څېړنه په موفقانه ډول سر ته ورسیږي.

په یو ښه تحقیق کې د څېړونکي او لارښود په موضوع حاکمیت د دې لامل کیږي، چې یوه ښه او نوې لیکنه خپلې ټولنې ته وړاندې کړي، لارښود استاد باید په خاص ډول لاندې ځانګړنې ولري:

۱: لارښود چې د تحقیق په ترمینالوژۍ کې ورته guide وایي، باید د ښو اخلاقو څښتن وي، دی باید له څېړونکي سره ښه وضعه وکړي، که چیرې لیکوال ورنه د یوې مسلې پوښتنه کوي، دا باید ورته په ورین تندي او په ډېرو ښو الفاظو ځواب ورکړي، په داسې وخت کې محقق بیا په ډېر جریت سره خپلې ستونزې له لارښود سره شریکولی شي او په داسې مواردو کې لیکوال کولای شي، چې یوه ښه څېړنه وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: لارښود استاد باید په موضوع حاکمیت ولري. د قاهرې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شبلي د ویناوو مطابق د بریتانیا په پوهنتونو کې د رهنما لپاره شرط دا دی چې په موضوع کې وارد وي او تخصص ولري. د استاد علمي درجو او القابو ته نه کتل کیږي، مګر په مصر او نورو ډېرو هیوادونو کې د رهنمایي لپاره د لوړو رتبو درلودل شرط دی. دا روش یوه ستونزه لري، هغه دا چې کیدای شي د القابو خاوند استاد په موضوع باندې حاکمیت ونه لري او وارد نه وي، مګر یو بې القابو خاوند په موضوع باندې حاکمیت ولري او وارد شخص وي.

په افغانستان کې هم پورته روش د لوړو زده کړو وزارت لخوا په پوهنتونو، اکاډمیو او نورو اکاډمیکو ځایونو کې د یوې لایحې مطابق تطبیقیږي، چې دا کار د تحقیق په برخه کې ځینې ستونزې پیدا کوي او محقق نه شي کولای چې په ښه ډول خپل تیسس، ډیزرټیشن او نورې .... ځیړنې سرته ورسوي.

۳: لارښود استاد باید محقق ته د مخامخ لیدلو وخت ورکړي، چې د اړونده ستونزو حل لاره پیدا کړي، د نننیو ساینسي پرمختګونو وسایل کارونه اسان کړي دي، کولای شو، چې خپلې ستونزې د موبایل، انټرنیټ او نورو ... وسایلو په واسطه حل کړو، خو زما په پوهه د لارښود استاد سره د مشوره کولو لپاره د ټولو ښه وسیله دا ده، چې ورسره یو ځای کینو او د خپلې تحقیقي پروژې په اړه مهمې خبرې سره شریکې کړو، دلته هم د لارښود په اخلاقو باید یو لنډ بحث وکړو، هغه دا چې ځینې محققین کولای شي، چې د لارښود سره وګوري، خو هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې ستونزې د موبایل او یا د تیلیفون له لارې حلوي، که د دلیل پوښتنه ورنه وشي، هغوی وایي: استاد ډېر غوصه کوي، د مخامخ لیدلو نه زما مشلات د موبایل په واسطه حل کیږي. که چیرې لارښود لیرې وي او د لیدلو کتلو ستونزې موجودې وي، نو بیا چې په هر ډول وي باید خپل مشلات حل کړو.

۴: لارښود استاد باید د څېړنې میتودولوژي سره کاملا اشنایي ولري او په خپله یو ښه څیړونکی وي، یو ښه څیړونکي په واردې موضوع کې یو ښه لارښود ثابتیدای شي.

۵: که چیرې لارښو په یوې موضوع باندې پوره حاکمیت ولري، خو د څیړنې له میتودولوژي نا خبره وي، بیا هم ښه لارښود نه شي کیدای، ځکه څیړنه د ځان لپاره خاص کالبونه او چوکاټونه لري او د دې کالبونو سره اشنایي دې لپاره ضروري ده.

۶: لارښود استاد باید سر تر پایه ټوله څیړنه که هغه مونوګراف، تیسس، ډیزرټیشنونه او نور وي ولولي او ټولې نیمګرتیاوې یې ښکاره او په ګوته کړي او محقق ته یې د سمون لارښونې وکړي، که موږ او تاسو ننني مونوګرافونه، تیسیسونه او یا د ځینو ډیزرټیشنونه وګورو د ګوتو په شمار نه پرته د نورو ټولو لیکنې pest او copy دي او ډېرې څیړنې مو غلطي او کمبودي خو لا پریږده، چې په درجنونو املایي غلطي پکې موجودې وي، که رهنما لیکنه لیدلې وي هیڅکله دا ډول غلطي په لیکنو کې نه پاتیږیږي. یعنې لارښود باید ټول اثر ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:لارښود استاد يوائې د مشورې ورکولو حق لري. د مشورې ورکولو په وخت کې بايد لارښود خپله بې طرفي وښايي او داسې ونه کړي، چې د محقق کار ته دا متې ونغاړي او اصلي کار ورنه پاتې شي.

۸: لارښود يا رهنما استاد بايد د تحقيقي اثر د کار له تکميله وروسته په اثر ګزارش ليکي، ځينې لارښونکي دلارښود استاد ګزارش پر ځای د لارښود استادنظر ليکي، کانديد اکاډميسين پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام د رهنما استاد نظر پرځای د رهنما استادګزارش ليکلي او مستحق څېړونکي سرمحقق زلمي هيوادمل هم لوړنظر تايدوي، چې زما په پوهه که لارښود د رهنما استاد ګزارش وليکي ښه به وي.

دا ځکه چې د (نظر)د کلمې معنايي خوا مثبت او منفي دواړه خواووې افاده کوي او لارښود استاد بايد په اثر منفي نظر ورنه کړي او په ګزارش کې بيا د اثرپه اړه د لارښود ښکاره، څرګند او مثبت نظريات وي.(۵۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تحقيق کې د سرمحقق زلمي هېوادمل مقام

د معاصرې (نوې) څېړنې د ټولو اړينو ځانګړنو او خصوصياتو په نظر کې نيولو سره مستحق څېړونکی سر محقق زلمی هيوادمل د پښتو ژبې په تحقيقاتو کې د سر سړی دی. که دې ته د پښتو ژبې د دريمې دورې د تحقيق پلار ووايو، مبالغه به نه وي.

زما په پوهه د القابو په ورکولو کې بايد له احتياطه کار واخيستل شي، خو زه په زغرده وايم، تر ننه ورځې پورې دې د څېړنې په برخه کې د ټولو ليکوالانو او محقيقينو په سر کې ځای لري.

پخواني مشران ليکوالان او محققين مو د قدر وړ دي او په خپلو لږو امکاناتو يې د ځينو لومړنيو څېړنو بيسته کېښود، خو سر محقق زلمی هيوادمل بيا د پر مختللي ميتود په رڼا کې د اسې نوې نوې څېړنې او تحقيقات وکړه چې د خپل وخت نوې او لومړني کارونه دي.

د ساينس او تکنالوژي ننني انکشافات د نويو او پرمختللو څېړنو او تحقيقاتو برکت دی، څېړنه د ساينسي او اجتماعي علومو د ټولو برخو لپاره مهمه ده.

ځيني خلک تحقيق نه تخليقي کارونو ته زيات اهميت ورکوي، خو دوی په اصل او حقيقت کې له څېړنيزو اثارو څخه د هغو اثارو تعبير کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې لیکوال د کتاب پرپوخ د ځان لپاره (څېړونکی) لیکلی وی، خو دا کتاب به ژباره او یا راټولونه وي.

ډېر لیکوالان دي د لیکوال، مولف او څېړونکي تر منځ توپیر نه شي کولای.

یوه ورځ د ننګرهار د دارالمعلین د یو استاد په کتاب مې ولیده، چې ژباړه او څېړنه یې پرې لیکلې وه او د پوهنتون د استادانو لقب (پوهیالی) یې د ځان لپاره لیکلی و. په حقیقت کې دې کتاب ژباړلی و.

رښتیا چې له داسې اثارو نه تخلیقي اثار بهتره دي. حقیقت دادی په یوه ژبه کې لیکوالان او شاعران ډېر وي، خو څېړونکي پکې د ګوتو په شمار وي، معنا دا چې هر څېړونکی د څېړنې د کمال تر څنګه لیکوال هم دی، خو هر لیکوال څېړونکی نه دی.

زما په نظر د څېړنې کار ډېر درووند کار دی او څېړونکی باید د محترم استاد هیواد مل صاحب په شان ډېره لویه حوصله ولري.

د پوهنتونونو ډېر مشرانو استادان د څېړنې په نامه اثار لیکي، خو د څېړنې میتودولوژي د اصولو په نظر کې نیولو سره یوازې د څېړنې جولېز جوړښت مراعت کوي او د اثر په محتوا کې یې د څېړنې څرک نه ښکاري، چې مثالونه یې ډېر زیات دي.

د تحقیق په دنیا کې دوه ډوله محققین لرو، یو هغه محققین او څېړونکي دي، چې په تحقیق کې له دقته کار اخلي، په پښتونخوا کې لوی خوشحال پوه استاد دوست محمد کامل مومند او افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر استاد پوهاند عبدالحی حبیبي، پوهاند صاحب عبدالشکور رشاد او په ژوندیو کې سرمحقق زلمی هیوادمل یادولای شو.

بل ډول هغه محقیقین دی، چې په تحقیق کې له سرعته کار اخلي، چې په پښتونخوا کې همیش خلیل صاحب یادولای شو.

سرمحقق زلمي هیوادمل د معاصرې نوې څېړنې په برخه کې د قدر وړ کارونه وکړه او د پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام خبره که د دې په څېړنېزو اثارو د ستاینې قصیدې ولیکل شي، هم د دې حق نه ادا کېږي.

د استاد د ادبي خدمتونو او هڅو که هر څومره ستاینه وکړم، کمه به وي او د دې پر ادبي هلو ځلو که د ډاکټري phd تیسیس ولیکل شي، نود دې حق به مو ادا کړی وي.

په منځنیو پېړیو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظریاتو په وسیله حل کیدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظریې د کاڼي د کرښې په شان ګڼل کیدې. نامتو انګلیسي فیلسوف برتراندرسل لیکي: د ارسطو په عقیده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړی وه، مګر ده هیڅکله زیار ونه ایسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

هیوادمل صاحب په پټو سترګو هر څه نه مني او په تحقیق کې حقیقت ته د رسېدلو لپاره هر ډول ستونزې ګالي او ډېر دقت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د څېړنې میتودولوژي د تیورۍ اهمیت تر عنوان لاندې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شلبي په حواله په دې مورد مفصلې خبرې کړي دي، چې زه یې لنډیز را اخلم: څېړونکی چې هر څه لولي، هغه باید په خلاصو سترګو ولولي، هغه نظریات او اراوې چې اسلافو وړاندې کړي، هغو ته کاملا تسلیم نه شي، په هغه کې غور وکړي.

زلمي هیوادمل چې د څېړنې میتودولوژي کې د لیکوالانو لپاره کومې لارښوونې کړي دي، اول یې پرځان عملي کړې دي.

د دې د تحقیق د کار طرز او طریقه د منطقې په سطحه د ستایلو وړ دی او د فارسي، اردو، هندي او داسې نورو ژبو د ښه محقیقینو په قطار کې یې یادولای شو.

څېړنپوهان په دې نظر دي، چې یو ښه محقق باید شکاک وي، هرې نظریې، هرې خبرې او هر سند ته باید د شک په سترګو وګوري، له ښه شکاک څخه یو ښه محقق جوړېدای شي، هیوادمل صاحب کې لوړه ځانګړنه شته.

ځینې وخت دی په نورو لیکوالانو انتقاد کوي، خو دې انتقاد نه یې خپل ځان هم نه دی ژغورلی او کله کله پر ځان هم نیوکه کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشعوري، شعوري او تحت الشعوري شاعري

شعوري او ناشعوري شاعري په حقیقت کې د شعر لیکلو او شعر په خپله ذهن ته راتللو دوه توکي دي.

ناشعوري شاعري هغه ده چې د شاعر ذهن ته فکر او خیال ورشي او هغه د شعر په صنف کې لکه: غزل، قصیده، نظم او نورو کې ولیکي. د شاعر خوښه نه وي چې شعر ولیکي، بلکې د شعر خوښه وي، چې شاعر یې ولیکي.

شعوري شاعري هغه ده، چې کله یو شاعر او لیکوال هر وخت د شعر د لیکلو په فکر او خیال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي او غواړي چې د شعر په یو چوکاټ کې شعر ولیکي. دغه ډول شاعري پکه وي او لیکوال ته یې شاعر نه بلکې نظم لیکونکی ویلای شو. مثالونه یې زموږ او ستاسې په ټولنه کې ډېر زیات شته، دوی فکر کوي چې شاعران دي خو په اصل کې دوی شعر نه پېژني.

سید رسول رسا د ناشعوري او شعوري شاعرۍ په اړه وایي: (کوم شعر چې د قوي شاعرانه تجربې، مشاهدې، جذبې او احساساتو ادبي اظهار وي او د شاعر له احساساتو او جذباتو د رالړزېدلي وریځو نه لکه د پشکال د باران خپله راځخېدلی وي، د شاعر شاعرانه تجربه دا مجبوره کړي، چې د الفاظو په شکل کې یې ښکاره کړي، د دې جذباتو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساساتو تجربه شوې مثال د هغه ماشوم دی، چې نوی پیدا او ډېر سپېڅلی وي دا به خامخا چغې او کرېږې وهي او خپل اظهار به کوي نو شاعر که په شعر کې د یو داسې تجربې اظهار کوي نو دې ته ناشعوري (راغلي) شاعري ویلای شو، دې خیال ته الهام وایي او شاعر یې په شعر ویلو او لیکلو مجبور کړی دی دا د شاعر مجازي اولاد دی او د شاعر نه زېږېدلی دی.

بل هغه خیال یا شعر دی، چې شاعر د ډېر غور او فکر کولو نه پس د نظم په لباس کې په لیکلو مجبور شوی وي، یانې خیال خپله د ښکاره کېدو لپاره بې قراره نه وي، شاعر په طبیعت زور اچوي او داسې اراده کوي چې طبیعت یې غواړي او که نه غواړي خامخا به شعرونه لیکي. نو داسې اشعار چې د احساساتو، عواطفو او خیالاتو تر تاثیر لاندې نه وي لیکل شوي، بلکې غواړي په ارادي ډول پورته توکي په خپل نظم کې راوړي، دې ته شعوري شاعري ویل کېږي.

ناشعوري ته شعر او شعوري ته نظم ویلی شو په ناشعوري شاعري کې کوښښ، غور او فکر کول په کار دي د الفاظو بدلول رابدلول هم ځینې وخت صورت نیسي.

په شعوري ډول که څوک کوښښ وکړي چې ښه شعر تولنې ته وړاندې کړي، امکان لري، خو کوښښ او فکر کول په کې بیا هم ضروري دی.

که چېرې لعل په نظر کې ونیسو، لعل که په زحمت سره جوړ شي، نو ښایست یې یو په دوه شي، ځکه چې لعل خو په تیګو کې بند رابند وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو که صنعت ګر هر څومره په تیګې باندې کوښښ وکړي، د لعل ځای نه شي نیوی، زحمت یوازې لعل ته ښکلا ورکولای شي نه تیګې ته.

په ناشعوري شاعرۍ کې فکر کول او زحمت ویستل، ترڅو ښه شعر ولیکي، داسې مثال لري، لکه څوک چې د لعل په جوړولو کې زحمت وباسي او په شعوري شاعري کې فکر کول ترڅو ښه شعر جوړ کړي، داسې مثال لري لکه څوک چې د تیګو په جوړولو باندې زحمت وباسي او غواړي چې د لعل ښکلا په کې پیدا شي.

الطاف حسین حالي وايي: د اکثرو خلکو دا نظر دی کوم شعر چې د شاعر د ژبې یا قلم نه فوراً او په غیر ارادي ډول ووځي، ښه شعر وي، نسبتاً هغه شعر ته چې په ډېر دقت او فکر کولو لیکل شوی وي. اولنې ډول ته ناشعوري او دویم ته شعوري شاعري ویلی شو.

د روم مشهور شاعر (ورجیل) به سهار خپل شعرونه لیکل او بیا به یې پرې ټوله ورځ فکر کاوه او هغه به یې اصلاح کول او دا به یې ویل چې: (یږه خپل بدرنګ بچی د غه ډول په څټلو پاکوي او ښایسته کوي یې)

(ملټن) داسې نظر لري او وايي: نظم هم په ډېر زحمت او کوښښ لیکل کېږي او په هر نیم بیتي کې باید ډېر دقت وشي، ډېر ولوستل شي او د الفاظو بدلول رابدلول په کې وشي، د فارسي ژبې یو شاعر د شعر د جوړولو حالت داسې بیانوي:

برای پاک لفظي شبی بروز ارد

که مرغ و ماهی باشند خفته او بیدار

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه نظم چې د عامو په زړونو یې تاثیر کړی دی، که هغه لنډ وي یا اوږد خو په تکلیف او زحمت لیکل شوی وي، دا سې نه ده چې بې تکلفه لیکل شوی وي.

(ابن رشیق) وایي: شاعر چې شعر ولیکلو په هغه باندې بیا بیا فکر کول او لوستل ضروري دی او څومره چې امکان لري په شعر کې ښکلا پیدا کول ضروري دی. بیا هم که په شعر کې ښکلا پیدا نه شوه، د هغې د الفاظو په بدلولو رابدلولو کې هېڅ فکر کول په کار نه دي، اکثره شاعران د شعر په نیم بیتو کې الفاظ بدلوي، رابدلوي چې په دې باندې د شعر خامي نه لرې کېږي.

په ناشعوري شاعري کې شعري تجربې ته ډېره اړتیا وي دغه شاعرانه تجربه شاعر دې ته مجبوروي، چې د الفاظو په شکل کې یې ښکاره کړي. څکه چې د دغسې تجربې مثال د نوي ماشوم دی، دا به خامخا چغې وهي او خپل ځان به ښکاره کوي، دې ته د شاعر مجازي اولاد ویلی شو.

خوشحال خټک په دې هکله وایي:

زه د شعر په کار هېڅ نه یم خوشحال
ولې خداې مې کړ په غاړه دا مقال
رنګ زما د شعر هېڅ سره ساز نه دی
لکه سپی راپسې ګرځي په دنبال
که د شعر ویل هر څو د صفت وي
بیا به شعر کې پیدا شي انفعال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خبـــره بـــده نـــه ده چـــا ویلـــې
پـه تحقیــق چــې شـعر حـیض دی درجــال
پـه جهــان تــر شــاعریه بــد څــه نشــته
خـدای اختــه مـه کـړه سـړی پـه دا جنجــال
تفکــر د شــاعر بــه لړمــون شــین کــا
د غلــیم دې پــه نصــیب شــي دا اشــغال
یــو یــې زړه لــه واړه خلکــو نــه جـدا شـي
بــل اختــه وي دخپــل فکــر پــه تکــال
بـل کـه هـر څـو درگـوهر بـه یـې پـه شعر
عیــب جــویي او جاسوســي کــا د افعــال
هــر شــاعر یــې پــه ویلــو گوتمنــدې کــا
کــه پــه شعر کــې تــه مــن یــې دی مثقــال
بــل پــه هســې شـان دروغ پـه کـې ویـل شـي
چــې پــه خپلــه دروغــژن شــي دم در حــال
د یـــار مـــخ د لالـــه گـــل ســره نسبت کـــا
د لالـــه د یـــار لـــه مخـــه څـــه مثـــال
د معشـــوقې تـــورې ســـترگې غمـــزه گـــرې
پـــه غـــزل کـــا لکـــه ســـترگې د غـــزال
خلک خوښ په خوب ویده وي دی بې خوبه
د پالنـــگ د پاســه خـــوب وي پـــرې محـــال
پـــټ پـــه پټـــه وبلـــه اوړي تـــر صـــباحه
د ښـــه لفـــظ د ښـــه مضـــمون پـــه اتصـــال

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د شعر فکر ورشي په نمانځه کې
د اعوذ ذال بدل کاندي په دال
چې د شعر فکر ورشي په خواړه کې
سپيني وريژې په مزه شي ورته ګال
دا همه د خپلې پوهې نتيجه ده
چې شاعر له فکره نه وي فارغبال
فلاکت د شاعريه سره مل دی
که شاعر سړی لري جاه و جلال
سمرقند و بخارا څه هغه زه يم
چې جهان بخښم د کښلي مخ په خال
ما دا څو توکه چې وليدل د شعر
هی توبه د شاعريه له افعال
چې د شعر فکر ورشي په مجلس کې
نور عالم خندا هوس کا دی ملال
کشکې زه بې ژبې ګونګ وای شاعر نه وای
تر دا هسې ګويايه ښه وم لال
که رښتيا وايم چې غور مې پرې وکړ
شعر کار دی د ملوک يا د هزال
د رګوهر يا د لولۍ يا د بي بي دی
شه قماش يا د بادشاه يا د رزال
د دوزخ لمبې به کار په عاشق نه کا
چې يې تاو د دروني دی په دا دال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانایي علم و حکمت په کې زیاتېږي
څوک چې ښه وکا د شعر استعمال
د خبرو تنستې چې واو بدې شي
څوک اطلس او بې په شعر ځنې شال
کرامت دی یا اعجاز دی یا جادو دی
چې په شعر راپیدا شي له قوال
شعر کار د هر فاسق د فاجر نه دی
نه د هر یو وړ ستر ګي د کنګال
شعر کار یا د سالک یا د مالک دی
د عاشق دی د دردمن دی د ابدال
د هغه شاعر دانې وشه په ژبه
چې د شعر در دانې پلوري په مال
چې د شعر شاعریه مذکور وشو
څه خو غوږ باسه زما په حسب حال
قصیدې لرم غرا له هره بابه
په حکمت په نصیحت کې مالامال
په تعریف د دلبرانو غزلونه
په صفت د سترګو وروځو زلف و خال
رباعي ده که قطعه که مثنوي ده
همګي واړه ګوهر دي درولال
په پارسي ژبه کې نور تر ما بهتر دی
په پښتو ژبه مې مه غواړه مثال

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیعت مې عطایي نه د تحصیل دی
که خبر یم د املا په استعمال
یو ساعت به مې په درس شل مې په ښکار و
کله ښکار پرېښوم په کسب د کمال
د جهان تحصیل به کل واړه زما و
که اخته نه وای د ښکار په اشتغال
غابښ و تلی رېږه سپینه لا تر اوسه
باز په لاس ګرزم په غرونو په جبال
بندوبست د پښتو شعر ما پیدا کړ
ګنه شعر د پښتو وغیر سیال
نه یې وزن نه تقطیع نه یې عروض و
دوه مصرع یې د خفیف بحر دوه طال
د غزل نه یې مطلع نه یې مقطع وه
نه صفت نه یې تشبیه نه یې مثال
مګر زه یې چې ګویا په شاعري کړم
پښتانه یې پوهول ایزد تعال
په دا بندوبست به نور تر ما بهتر شي
پس له ما چه کا د شعر قیل و قال
نن زما خو یو څو دي برخوردار ښه
چې په دا هنر کې نه لري همال
ګلستان زما د نظم شګفته شو
پرې وهي شیدا بلبله پروبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګلدستې يې لور په لور په ملک خورې شوې
تــر کابلــه تــر کشــمېره تــر بنګــال
هــر مضــمون تــه چــې د زړه توجــه وکــړم
طبيعــت يــې راکــوي پــه اســتعجال
درست ديوان مې لکه باغ د علم ګنج دی
پــه کــې هــر رنګــه ګلونــه هــر نهــال
د ديوان مې که بيت بيت سره حساب کړې
تـر ځلو ښـت زره بـه تېـر شـي پـه سـږ کـال
پــه غــزل پــه ربــاعي مــې زړه مئــېن دی
چـــې مـــداح يـــم د دلبـــرو د جمـــال
پــه محشــر بــه مينــه وړمــه د ســنګدلو
کــه پــه دا درنبــړي تلــه د اعمــال
زه مــداح د هېچــا نــه يــم بــې د ښــکلو
د نــور چــا پــه صــفت نــه لــرم يــو قــال
پــلار نيکــه مــې شــهيدان وګورتــه تللــي
ښــت پــه ښــت مــې دا هنــر دی ال پــه ال
کــه د جنګــو د پرهــارونو درتــه وايــم
چــې لــه درده مــې پــه تــن و لکــه نــال
يــو پرهــار بــه مــې لا روغ پــه وجــود نــه و
بــل پرهــار بــه مــې پــه تــن و يــا پــه ډال
دا همــــه زمــــا د تــــوري صــــدقه ده
ښــتانه چــې پرګنــې خــوري ســيور غــال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نــن بــه د رســت د هند وســتان دولــت د دوی و
پښــتانه کــه کــم همــت نــه وای جهــال
یګانــه ځوانــان کــه زر مــا ســره وای
نــور زمــا و پــه پنجــاب بانــدې یرغــال
کــه هرڅــو یــې ســازومه نــه ســازېږي
پښـــتانه دي د نـــړو کـــانړو دیـــوال
هــومره قــام هــومره عــالم ســردار یــې هســې
ســرګردان ګــرزي پــه تېښــته دا منــوال
تــر اویــا کلونــو تېــر شــو زمــا عمــر
زړه هغــه دی تــن پیــری کــړ پایمــال
خدایــه هــومره مهلــت ورکــړې پــه دنیــا کــې
چــې کــاږه کارونــه ســم کانــدي خوشــحال

(۵۱)

ځینې خلک د شاعر ناشعوري عمل ته د الهام لفظ استعمالوي، دا خبره ښه ښکاره واضحه ده چې د پیغمبر الهام حقیقت وي او هغه دا حقیقت خلکو ته د پېغام په ډول پوره پوره رسول غواړي. دې کې هغه د خپل ځان نه څه کمی او زیاتی نه شي کولای. بلکې څنګه چې پرې یو ایت نازل شوی وي په هماغه ډول یې اولس ته وړاندې کوي. د دې برعکس د شاعر الهام او د ده ادبي حقیقتونه حقیقي نه وي. شاعرانه حقایق د شاعر په تصور کې حقیقي وي خو د ده ادبي اظهار ورته حقیقي رنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي او دې ته ادبي حقيقت وايو. يعنې د الهام پرځای چې د ناشعوري لفظ استعمال کړو ، ښه به وي.

په شعوري شاعري کې شاعر يا ليکوال هر وخت د شعر د ليکلو په فکر او خيال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي. يو شاعر ګوتې خپلو ملګرو ته وويل: زه په نيمه ورځ کې څو شعرونه جوړوم، دا کار بل څوک نه شي کولای، په دوی کې يو ډېر هوښيار او پوهېده چې ښه شعر کوم دی او څنګه جوړېدای شي. خپل شاعري ملګري ته يې وويل: دا چې ته په دومره لږ وخت کې ډېر شعرونه ليکې. دا شعرونه نه بلکې نظمونه دي او په ډېر لږ وخت کې ماهيت، اصليت او حقيقت د لاسه ورکوي.

د بېلګې په ډول لاندې نظم وګورئ چې په شعوري ډول ليکل شوی دی.

راغلې يم

اشنا دا ستا ليدو ته يو ځل بيا راغلې يم
په ډېرو اميدونو زه په غلا راغلې يم
د دې لپاره يا ره چې احوال درځنې پوښتم
له ډاره په لړزه دا ستا تر خوا راغلې يم
په مينه کې جفا کله ښه ښکاري ای ملګرو !
ديدن ته مې د يار نن په موسکا راغلې يم

(۵۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـورتني نظم تـه هېڅکله شعر نـه شو ويلای، کـه چېرې نظم تـه شعر وايو، په حقيقت کې مو ږ شعر نه پېژنو. که چېرې پـه شعر کې شعريت (د شعر بنسـټيزې اجزاوي ـې) موجـودې نـه وي، دې تـه نظـم وايـو، لکـه پورتنی نظم يې ښه مثال دی، داسې ډېر نظم ليکونکي شته چې ځانته شاعر وايي.

که چېرې د يو شاعر ذهن ته په ناشعوري يا الهامي ډول د فکر، خيال او احساساتو نه ډکه مفکوره په غېر ارادي ډول په شعر کې راشي او هغه يې وليکي، د شاعر خوښه نه وي چې شعر وليکي، بلکې د شعر خوښه وي چې شاعر يې وليکي، دې ته ناشعوري شعر وايي.

حميد مومند وايي:

مـا چې وپيـل دا زر پـه بـاريکي
غـوږو ورکـړه يـو لـه بـل مبـارکي
شـعر نـه دی دا خونـاب د زخمـي زړه دی
يـا وتلـی وروسـتی دم لـه خولې د مـړه دی
يـا نغمـه د نـيم بسـمل مرغـه د خـولې ده
يـا مجنـون تـه معمـا ښـکلې ليلـی ده
يـا د وينـو اباسـين وهلـی مـوج دی
يـا لـه ښـاره د حيـرت وتلـی فـوج دی
څـو وهـي د فکـر ژامـې بانـدې شـخوند
زيـاتوي زمـا خبـرې هـومره خونـد
نـه دې کـار د هـر نااهـل بوالهـوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

چــې قــدم ږدي د دې نــاوې پــر جــوس
کــه يــې څــوک لــه مخــه پورتــه کــا پلــو
د ښايســت مخــې يــې نســته هــېڅ پلــو
دا ګـــوهر لـــه نازکيـــه پېيـــه نـــه شـــي
ازمېيلـــی دوبـــاره ازمويـــه نـــه شـــي

دلته حميد مومند د هنري شعر چې شعريت په کې وي، ښکاره کوي او شعر په پېيلو ښکلو الفاظو تعريفوي او څرګند وي.

حميد د شعر او نظم فرق کوي او هر ناظم ته حق نه ورکوي چې د هنر د ناوې په ښکلي جرس کې قدم کېږدي.

د حميد هنري استعداد هغه وخت ښه ښکاره کېږي، چې سړی د ده د هنر استعمال په مختلفو اړخونو کې وګوري. پورتني شعر ته ناشعوري (راغلی) شعر ويلی شو. (۵۳)

وراثت او محيط (چاپېريال) د شخصيت په تشکيل او همدارنګه د انسانانو حتی د ټولو ژونديو موجوداتو په ټولو چارو کې جوړونکی رول لري.

له وراثت څخه موخه او منظور ټول هغه رواني او بدني مشخصات دي چې د نسل د توليد له لارې له مور او پلار (والدينو) څخه بچيانو ته لېږدول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وراثت تاثيرات په بدني مشخصاتو د انسان قد، قواره، د سترګو رنګ، جسماني قوت او د بدن د اعضاوو د ځينو نورو برخو ورته والی دی، چې د غه ورته والی ځينې وخت والدينو نه انتقال مومي.

خو د وراثت تاثيرات په رواني مشخصاتو د انسان، زکاوت، استعداد، علم، پوهه، قهر، غوسه، خوشحالي، خفګان او ځينې وخت شاعري او ليکوالي هم والدينو نه انتقال موندی شي. (**۵۴**)

دا هم امکان لري، چې ځينې وخت شاعري يا ليکوالي په وراثت کې انسان ته پاتې شي او د يو ليکوال په روحياتو او نفسياتو کې د شاعرۍ استعداد او زکاوت پروت وي، چې د کورنۍ نه ورته پاتې وي.

په پښتو ادبياتو کې دا سې ډېرې مثالونه موجود دي، د خوشحال خان په ادبي مکتب کې د هغه ډېرې لارويان د هغې د کورنۍ زامن او لمسيان دي، چې د منځنۍ دورې پورې اړه لري.

په لرغونې دورې کې يې مثال شيخ اسماعيل دی، چې د بيټ نيکه زوی و او په معاصره (اوسنۍ) دورې کې يې ډېر مثالونه شته خو د بېلګې په ډول د شمس الدين مجروح زوی بهاوالدين مجروح يې ښه مثال ښودلی شو. مونږ نفسياتي او روحياتي کره کتنه لرو، دغه کره کتنه ډېره لرغونتيا نه لري او د نوي عصر زېږنده ده.

د دې کره کتنې بنسټ (فرويډ) ايښی دی، په دې کره کتنه کې، کره کتونکي هڅه کوي، چې په ادبي اثر کې د ليکوال تحت الشعور مطالعه کړي او هغه ټول روحي او نفسياتي عوامل څانته معلوم کړي چې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي اثر د رامنځ ته کېدو سبب ګرځېدلی وي، دغه کره کتنه ژورې مطالعې ته اړتیا لري.

دا چې په ارثي خصوصیاتو کې د انسان زکاوت، استعداد او پوهه انتقال موندی شي، نو شاعري او لیکوالي هم د یو انسان په زکاوت او استعداد پورې اړه لري او انتقال موندی شي، که چېرې یو شاعر یا لیکوال ته شاعري یا لیکوالي ارثاً پاتې شي، دې ته تحت الشعوري شاعري ویلی شو چې مثالونه یې پورته ذکر شو.

دا چې لیکوالي یا شاعري ځینې وخت په وراثت کې انتقالېږي او مثالونه یې پورته ذکر شول غواړم په دربیو ادبي دورو کې دا سې مثالونه تاسې(لوستونکیو) ته وړاندې کړم، چې د دوی شعرونه هم یو اندازه یو د بل سره نږدې والی ولري.

د بیبۍ نیکه مناجات:

لویه خدایه، لویه خدایه
ستا په مینه په هر ځایه
غرولاړ دی درناوې کې
تول ژوي په زارې کې
دلته دې د غرو لمنې
زمونږ کېږدی دې په کې پلنې
دا وګړي ډېر کړې خدایه
لویه خدایه، لویه خدایه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلتـــه لـــږ زمـــوږ اوربـــل دی
و وړ کـورګی دی ووړ بورجـل دی
مینـه سـتا کـې مـوږ میشـته یـو
بـل د چـا پـه ملـه تلـه نـه یـو
هسـک او مځکـه نغښـته ستا ده
د مـــــړو وده لـــــه تــــا ده
دا پالنـــه ســـتا ده خدایـــه
لویـــه خدایـــه، لویـــه خدایـــه

(۵۵)

مناجات پټې جرګې او د راز خبرو ته ویل کېږي او الله تعالی ته د بنده عاجزي، خواري او احتیاج وړاندې کول دي او د الله تعالی څخه د خپلو اړتیاوو د پوره کولو غوښتنه، بلنه، دعا او زاري کولو ته وایي لنډه دا چې پـورتنی شـعر مـذهبي رنـګ لـري اوس د بیـټ نیکـه د زوی شـیخ اسماعیل شعر ګورو:

اسماعیل پاړکی:

تېښـــته وکـــړه لـــه ابلیســـه
چې ابلیس لعین ښکاره شي
هلتـــه ورکـــه پلوشـــه شـــي
تـول نـړۍ تـوره تیـاره شـي
ســړی وران ســي لــه ابلیســـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غــوخ د پــس پــه کټــاره ســي
کــه هــر چــا ابلــیس خــرخ کــړ
نـــویي هلـــه ننـــداره ســـي
کــه ســړی ابلــیس تــه پــړ ســو
نــو پــر کــور د ویــر نــاره شــي

(۵۲)

پورتنی شعر په لرغوني دورې کې د بیټ نیکه د زوی شیخ اسماعیل شعر دی، د دواړو شعرونو ته چې موږ وګورو ، له ورایه معلومېږي چې مذهبي رنګ لري. شیخ اسماعیل ته شاعري له خپلې کورنۍ نه ارثاً پاتې وه او د پلار او زوی د شعرونو ځانګړنې یو اندازه یو له بل سره ورته والی لري، چې دې ته تحت الشعوري شاعري ویلای شو.

په منځنۍ دورې کې که د خوشحال خان ادبي مکتب باندې یو نظر وکړو ، دې د ژوند پـه هـره برخـه کـې شـاعري کـړې ده. خـو د ننـګ او نارینتوب په باب یې ډېر شعرونه ویلي دي. وایي:

د افغـــان پـــه ننـــګ مـــې وتړلـــه تـــوره
ننګیـالی د زمـانې خوشـحال خټـک یـم
په خپـل نـام و ننـګ چې راشم لېونی شم
خبـردار کلـه پـه سـود و زیـان دلـک یـم
چې نیـولی مـې دا هـوډ د ننـګ و نـام دی
کــه لــه خپلــه هــوډه واوړم کنیــزک یــم

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشرف خان هجري وايي:

تخت و تاج ته به سر کوز د همت نه کا
چې په داد د دهر پوه ازاد مرد دی

په منځنۍ دورې کې د خوشحال خان او د کورنۍ شاعري يې يو اندازه ورته والی لري. دا چې کورنۍ ته يې شاعري په تحت الشعوري ډول پاتې وه، د شعر ورته والی يې هم په همدې ډول يو څه يو شان دی، د خوشحال په شاعرۍ کې عشقي برخه ډېره لېدل کېږي، خو په کورنۍ کې يې هم د (اشرف خان هجري، عبدالقادر، صدرخان، سکندر خان، حليمه خټکه) په شعرونو کې دغه برخه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول او رومان توپیر او تړاو

په اجتماعي علوموکې ځینې توکي ټولنملی، جامع او مانع پېژندنه نه لري، لکه: شعر او داسې نور توکي.

د هرې ټولنې د ښکلا ارزښتونه، ښه او بدو معیار ټاکنه او داسې نور مسایل سره فرق کوي، نو ځکه د شعر لپاره یو تعریف چې د ټولو خلکو لپاره د منلو وړ وي نه لرو.

ناول او رومان هم لکه د ادب د نورو منظومو او منثورو ډولونو په څېر کومه ځانگړې، ټاکلې، کوټلې او د ټولو له خوا منلې پېژندنه نه لري.

ادبپوهانو یې بېلابېلو ځانگړنو ته په کتنې او پاملرنې یو لړ توضیحي او تشریحي پېژندنې وړاندې کړې دي، چې مشترک ټکي پکې ډېر دي.

ناول هغه نثري کیسې یا داستان ته وایي، چې له لنډې کیسې څخه لوی او د رومان څخه لنډه وي یا ناول هغه نثري کیسه ده، چې کله فرضي او کله حقیقي پېښنه پکې ښودل شوې وي، چې د رښتیا گومان پرې کېږي.

رومان هغه کیسې ته وایي، چې له ناول څخه اوږده وي او د ژوند ډېرې اوبېلابېلې خواوې پکې ښکاره شوي وي او د پېښنو د یوې سترې لړۍ پتصویر په ادبي کالب کې ځایوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول ننني پیشرفته ژانر قدامت په بل شکل ډېر پخوانی دی. په قران کریم او نورو اسماني کتابونو کې د الهي ارشاداتو ډېره برخه د کیسو په بڼه راغلې دي.

د حضرت نوح (ع)، حضرت ابراهیم (ع)، حضرت عیسی (ع) او نورو پیغمبرانو حال د پند او عبرت لپاره د کیسو په ډول بیان شوی دی.

لکه څنګه چې د لیک او ژبې پیداښت د حضرت ادم (ع) نه پیل کېږي، دغه ډول د کیسې پیدایښت هم د ادم (ع) او یا د دې څخه هم پخوانی تاریخ لري.

د لرغون پېژندونکیو د تحقیق پر اساس د لیک تاریخچه د میلاد څخه پنځه زره کاله له مخې پیل شوې ده.

په دې لړ کې لومړنۍ لیکل شوې کیسې د میلاده دوه زره کاله پخوا په مصر کې د ونو پر پوستکو لیکل شوي دي او تر لاسه شوي دي.

دا کیسې د مصر د خوفو کورنۍ په پاچاهانو یا واکمنانو کې دریېیم پاچا ته د هغه زامنو ویلي دي. دا هماغه پاچا و، چې د مصر مشهور احرامونه یې په غوښتنه جوړ شوي دي، چې د نړۍ له مشهورو عجایبو ځینې دي.

له دې وروسته ډېرې ډېرې پخوانۍ کیسې د یوناني ژبې د ایسپ فیبلز په نامه مشهورې دي، چې پښتانه ورته د لقمان حکیم کیسې وایي. د دغو کیسو مجموعه د میلاد څخه دمخه په دویمه پیړۍ کې بیبریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکلې وي، د دغو کيسو پښتو ژباړه ميجر راورټي د ايسپ الحکيم په نامه ژباړلې دي.

په هند کې د پخواني مذهبي کتاب ريګويدا يوه برخه (برهمن اپيشد) يې ډېرې کيسې لري. په سانسکريټ ژبې کې کليله او دمنه هم د يادولو وړ ده.

په فارسي ژبه کې د فردوسي شاهنامه او په پښتو کې ادم خان او درخانۍ، دلی او شهۍ، يوسف خان او شيربانو او نورې ډېرې ملي ولسي کيسې د يادولو وړ دي.

دغو پورتنيو مواردو او موضوعاتو د هنري نثر لپاره لار هواره کړه او د وخت په تېريدلو د نمونې په ډول ناول او رومان هم پيدا شو.

د ناول ليکنې پيلامه په ۱۷ـ ۱۸ ميلادي پېړۍ کې پيل شوې ده. ځينې وايي په اروپا کې پيل شوې ده او بيا ځينې وايې ايټاليا کې پيل شوې ده.

خو د ډېرو پوهانو پر اند ناول اصلا د ايټالوي ژبې د novella څخه اخيستل شوې ده، چې تحت الفظي معنا يې نوې خبره ده.

د ايټاليا د لسو ګرځندويانو لس بېلابېلې کيسې بوکاچيو د ډيکامېرن په نامه خپرې کړې، په لومړيو کې دغه کيسو ته يې د ناولا نوم ورکړی و، وروسته چې په انګريزي ادب کې د دې پر پيروۍ کيسې وليکل شوې هغه ته يې د ناول نوم ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انګريزي ادب کې لومړى ناول پاميلا په نوم سمويل چرډسن ليکلى دى. بيا په المان کې لوس شاعر هاينه ورته وده ورکړه.

په ۱۹ پېړۍ کې فرانسې ډېر ښه ښه ناول ليکونکي درلودل او بيا روسې کې تولستوى او ماکسيم ګورکي اثار د يادولو وړ دي.

په فارسي ژبې کې لومړني ناول او رومان ليکونکي، لکه: محمد باقر، ناظم حکمت او داسې نور دي.

اردو ژبې ته هم ناول ليکنه د انګريزي ادبياتو څخه راغلى دى او لومړنى ناول نذير احمد په اردو ژبې د مرات العروس په نامه ليکلى دى او د دې ژبې نور ناول ليکونکي لکه: عبدالحليم شرر، منشي پريم چند او داسې نور ليکوالان دي.

د رومان تاريخي شاليد له ناوله پخوانى دى. حبيب الله رفيع صاحب په کتابونو او دريابونو اثر کې وايي: (د ناول پيدا ايښت له رومانه وروسته دى او د رومان پيدا ايښت پخوانى دى.)

اروپايانو په دولسمې او ديارلسمې پېړۍ کې هغو کيسو ته رومان ويلې چې په کومه روماني (فرانسوي، ايټالوي، پرتګالي او داسې نورو)ژبو ويل کېدې.

ډېرو ادب څېړونکيو لومړنى رومان د پيکارسيک روايتونه بللي دي، چې په شپاړلسمې پېړۍ کې په هسپانيه کې دود او مروج وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا وروسته په اولسمې پېړۍ کې په انګلستان کې the character په نامه منځ ته راغی، چې د بېلابېلو اشخاصو کرکټرونه او نور حالت پکې راتله.

د انواع ادبي لیکوال سیروس شمیسا وایي: (په ۱۹ پیړۍ کې رومان د ټولو حماسي اثارو په سرکې ودرید او ډېر پرمختګ یې وکړ.)

په ۲۰ پیړۍ کې رومانونو ډېر پرمختګ وکړ او د اروپا او امریکا په سلو کې ۹۰ رومانونه او ۱۰ نور اثار دي.

په ټولې نړۍ کې روسي رومانونو ډېر ارزښت تر لاسه کړ او د ټولې نړۍ له رومانونو یې ارزښت ډېر دی.

په فارسي ژبې کې لومړنی ناول ناظم حکمت د فرانسوي ژبې نه ژباړلی دی او لومړنی رومان د (شمس وطغرا)په نو محمد باقر میرزا لیکلی دی.

د نړۍ مشهور ناول لیکونکي ډېر دي، چې د یو څو تنو نومونه دادي: چارلز ډیکنز، ډي ایچ لارنس، چین استن، ایچ جې ولز او داسي نور دي.

په انګلستاني، فرانسوي، امریکایي، الماني، ایټالوي او روسي ژبې کې ښه ښه رومان لیکونکي تیر شوي دي او د دې ټولو ملکونو نه د پنځو تنو نومونه د رومان نومونه یې وړاندې کوم:

۱.تولستوی (جنګ او سوله).

۲.بالزاک (باباګوریو).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.چارلز ډیکنز (ډیوید کاپرفیلډ).

۴.استاندال (سور او تور).

۵.هنري فیلډنګ (ټام جونز).

لکه څرنګه چې د شعر لپاره اساسي توکي تخیل، احساسات، عاطفه، وزن او اهنګ او داسي نور فرعي توکي دي، چې د دغو توکو پر اساس شعر له نظم نه بېلولای شو. (۵۷)

دغه شان ناول او رومان هم اساسي توکي لري، چې د دغو توکو په درلودلو سره ښه ناول او رومان پېژندلای شو.

کیسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، منظر لیکنه، ژبه، پیغام او داسې نور د ناول توکي دي.

کیسه، پلاټ، کرکټرونه، تلوسه، منظر کښنه، پیلامه او پایله، په کیسو کې کیسې او داسې نور د رومان توکي دي. (۵۸)

د ناول او رومان تړاو: د ناول او رومان تر منځ تړاو په اصلي توکو کې ښودلای شو، د مثال په ډول په دواړو ژانرونو کې کیسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، تلوسه، منظرلیکنه او داسې نور توکي شریک شته دي، چې د یو ښه ناول او رومان لپاره اړین دي، خو سره له دې چې تړاو یې په دغو توکو کې دی، توپیر یې هم په دغو توکو کې دی.

د ناول او رومان توپیر: د ناول او رومان توپیر په لاندې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.رومان له ناوله پخوانی ژانر دی، چې رومان په ۱۲ ـ ۱۳ م پيړۍ د رنسانس په دوره کې پيدا شوی دی، خو ناول نوی ژانر دی، چې په ۱۸ ـ ۱۹ پيړۍ کې پيدا شوی دی.

۲.د رومان کيسه لويه وي، او د امکان تر حده چې په څو توکونو کې وليکل شي او ناول په يو ټوک کې ليکل کېږي، خوځينې رومانونه په يو ټوک کې هم شته، لکه: د هوګو بېنوايان.

۳.د ناول په نسبت د رومان کيسه ستره او په زړه پورې وي، ان د يوې پيړۍ مسايل هم پکې راځي. په ډېره پراخه پيمانه کرکټرونه او په کيسو کې کيسې پکې وي او د رومان په مقصد او پيغام په اسانۍ څوک نشي پوهيدای.

۴.رومان ليکونکي په نړۍ کې کم او ناول ليکونکي زيات دي.

۵.د رومان ليکل د ناول په نسبت ستونزمن کار دی.

۶.په ناول کې لوستونکی د پيل او پای نقطې ښه احساسولای شي، خو په رومان کې ستونزمن کار دی.

۷.په رومان کې ځينې وخت خيالي موضوعات ډېر وي، چې د ژوند سره اړخ نه لګوي، خو د ناول موضوعات حقيقت ته نږدې وي، له همدې امله د رومان نه د ناول ويونکي ډېر دي.

۸.په رومان کې ټول اصلي توکي په پراخه پيمانه راوړل کېږي، خو په ناول کې د رومان په نسبت لنډې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هيومانيزم

د استاد ګل پاچا الفت پـه شعرونو کې هيومـانېزم د ګُل او انسـان دوستي د يوې څانګې يا جز په ډول تر سترګو کېږي.

هومانېزم (Humanism) لاتيني کلمه ده او معنا يې انسان پالنه، د بشر د اصالت مذهب ته وايي.

(هومانېزم د شرقي او غربي فلاسفه وو لـه نظره) ليکوال د (محمد رضـا جعفـري) پـه حوالـه ليکـي: (هومـان: انسـان دوسـت، د همنـوعې دوســت، بشــر دوســت تــه وايــي. هومــاني: انســانيت، مــروت، شفقت،انساني صفاتو ته وايي. هومانان: انسان دوستان، بشر دوستان او خير خواهانو ته وايي.) (**۵۹**)

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو يوه برخه هيومانيستي مسايل پـه هنـري ډول وړانـدې کـوي، دده پـه شـعرونو کـې د انسـان دوسـتي، بشـر دوستي، انسانيت، مروت، شفقت، خير خواهي، همدردي، مساوات، عدالت، اتفاق، د انسانانو حقوق او داسې نور ډېر هغه مسايل، چې د انسان د ژوند د پېشرفت پورې اړوند دي، پخپلو منظومو او منثورو ليکنو کې ذکر کړي دي.

د هيومانېزم اصطلاح پـه پښـتو ژبـه کې د انسـان دوسـتۍ، انسـان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالنه او د انساني اصالت مکتب له کلماتو سره په معادلت کې کاروي، یا هیومانېزم هغه فلسفه ده، چې انسان ته د خپلو تاملاتو په مرکز کې ځای ورکوي او د ټولو شیانو محور یې ګرځوي او د انساني اصالت، ودې او غوړېدو ښه مناسب شرایط برابروي.

د هیومانېزم اصطلاح د لومړي ځل لپاره په روم کې (Homo) په معنا استعماله شوه، چې د انسانیت معنا ورکوي. (۲۰)

د انسان له پیدا ایښت سره د انسان دوستۍ مفکوره موجوده وه او دغه فلسفي نظر باید د نړۍ له هر انسان سره وي، چې د استاد الفت د شعري کلیاتو زیاته برخه هیومانیستي شعرونه او فکرونه لري.

دغه (هیومانیستي) اصطلاح د بشر دوستۍ او انسان دوستۍ لپاره کارول کېږي، هیومانېزم په څوارلسمو او پینځلسمو پېړیو کې د اروپا په ایټالیا هېواد کې منځته راغلی دی، چې یوازینۍ موخه یې د لرغوني ادب څېړنه وه، هومانست هغه څوک دی، چې د بشري پوهنو په اړه څېړنې کوي، پر هیومانېزم پوهه او له هغې څخه په انساني ټولنو کې له هغې څخه ګټوره استفاده کول او کارول په تېره بیا په انساني ټولنه کې د نېکو او حسنه اړیکو کې ترې کار اخیستل ډېر مهم او ضروري کار دی او د انسان لپاره ډېر اهمیت لري.

د اسلام مقدس دین د انسان بشري کرامت ته په ډېر لوړ ارزښت قایل شوی دی، یعنې انساني کرامت او مقام ته په دومره زیاته اندازه قایل شوی، چې حتا هغې وړې نطفې ته هم د قدر او درنښت په سترګه ګوري او د هغې سقط (زیانول) هم د جنایت په نوم پېژني او په اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت کې په دې اړه ځانګړي احکام موجود دي، چې د ژوند له پیل څخه تر مرګه او له مرګ څخه وروسته هم د درنښت او قدر وړ ګڼل شوی دی، انسان په مخلوقاتو کې اشرف ګڼل شوی او له عالي موجوداتو څخه شمېرل کېږي، دی له نورو ژویو څخه ځانګړنه لري، چې په ټولو موجوداتو کې دده غوره والی په عقل، خبرو، بیان او ارادې کې پروت دی او تر ټولو مهمه دا ده، چې خیر رسوونکی دی. (۲۱)

لنډه دا چې د اسلام دین، چې د انسانیت، بشر دوستۍ، مرستې او همدردۍ دین دی، چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د الله تعالی له خوا نازل شوی دی، دا هغه مکتب دی، چې په کې شامل ټول عناصر لکه اخلاق، سیاست، اقتصاد، تشکیلات، فلسفي عقاید او افکار، یو له بله سره تړلي او همغږي دي، چې په ټولو کې یې وینه بهېږي او په یوه روح ژوندي دي.

اسلام د انسانیت، عدالت، کرامت او برابرۍ تعبیر دی، اسلام غواړي چې سپېڅلي هیومانیستي قوانین او احکام د انسانانو د عزت او ابرو د ساتنې لپاره برابروي او د خلکو عزت، آبرو، برابري، مساوات، وروري، مرسته او همدردي ساتي.

په اسلام کې د هیومانېزم فلسفي تاریخ له ټولې نړۍ لرغونی دی او استاد ګل پاچا الفت له دیني علم برخمن او همدا رنګه زده کړې یې په مدرسو او جماعتونو کې پیل کړې وې، چې د زده کړو پیل یې دیني درسونه و، نو ځکه یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې شعرونه هیومانیستي مفکورې ډېرې لري. د غه هیومانیستي مفکورې فلسفه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

یونان او داسې نورو هغو ملکونو چې ډېر لرغونی تاریخ لري، منځته راغی، د اروپا د رنسانس په دورې کې غښتلې شوه او ادبیاتو ته یې مخه کړه، هیومانستانو ددې نړۍ پر خوشحاله ژوند د پوهې تر سیورې لاندې او سېډو باندې باور درلود، دغه فکري ډول د منځنیو پېړیو له فکري ډول سره ډېر توپیر لري. (۲۲)

استاد ګل پاچا الفت شعري کلیات د هیومانیستي شعرونو ډېرې بېلګې لري، چې د نمونې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

ګوره په سپین مخ باندې تورې زلفې
توره شپه څنګه مهرویان راولي
په ښکلو مینه د هر چا راځي
خواران زما مینه په ځان راولي
د غریبانو او بېوزلو دوستي
سړی په خیر او په احسان راولي
زړونه باغ باغ شي د دوستۍ په هوا
دښمني زړونو ته خزان راولي
دوستي د جنګ او جګړو مخه نیسي
صلح و سلام امن و امان راولي
یو دوست د بل دوست د خوښۍ لپاره
خواري زحمت تکلیف په ځان راولي
د تورو سپین او سره دوستۍ خاطر ته
هیڅ مخ سرې شونډې تور چشمان راولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستر ګو کور کې سپین او تور چې ګوري
درته د ګډ ژوند شاهدان راولي
(۲۳)

له انسان سره مینه او محبت، ښه اخلاق او کړه وړه، انسان ته د انسان او خپل ځان په نظر کتل او انسانیت ته احترام درلودل، د هیومانیستي فلسفي برخې جوړوي، چې د استاد (الفت) په پورته راغلي شعر کې څرګند شوي دي.

د استاد یوه څلوریزه ده:

عقاید که مذهبي که سیاسي وي
چې اساس یې محبت بشر دوستي و
په هر ابزم کې چې وي تري به زار بېزم
په دې شرط چې تش نوم نه وي حقیقي وي
(۲۴)

د هیومانېزم فلسفه په اسلام کې له ټولو ادیانو مخکینی تاریخ لري او باید دغه هیومانیستي فلسفه د غیر اسلامي ملکونو نه په اسلامي ملکونو کې ډېر د اهمیت وړ او پاملرنه ورته وشي، چې متاسفانه غیر اسلامي ملکونه له اسلامي ملکونو نه دغې هیومانیستي مفکورې ته ډېر پام کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱.هاشمي، سيد اصغر، د استاد الفت د شعرونو منځپانګيزه او جوليزه څېړنه، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۴ل کال.

۲. الفت، ګل پاچا، محمد اسماعيل يون په زيار، د استاد الفت نثري کليات (لومړی ټوک)، يون کلتوري يون خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ ل کال.

۳.هاشمي، سيد اصغر، غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴. عبدالغني خان، غني،کليات، د قومونو او قبايلو وزارت، کابل، ۱۳۶۴ل کال.

۵. ببلا ببل، پښتو – پښتو تشريحي قاموس (دويم ټوک)، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور، ۲۰۱۲م کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶.همدا اثر.

۷. شینواری، سر محقق دوست محمد ، د ادب د تیوری اساسونه (دویم چاپ)، یارخپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳) ل کال.

۸.د استاد الفت شعري کلیات.

۹.همدا اثر.

۱۰.همدا اثر.

۱۱.لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت یا ، د استاد الفت فلسفه ،میتودیک خپرندوی، کابل.

۱۲.د استاد الفت شعري کلیات.

۱۳.همدا اثر.

۱۴.همدا اثر.

۱۵.همدا اثر.

۱۶. همدا اثر

۱۷.همدا اثر.

۱۸. الفت، ګل پاچا ، ادبي بحثونه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۸۷ل کال.

۱۹. روهي، سرمحقق محمد صدیق د الفت، ادبي بحثونه، د الفت یاد ، د قومونو او قبایلو وزارت، کابل، ۱۳۶۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. ببلا ببل، پیدا ګوژي یا د روزنې فن،کندن انټرنیشنل خپرندوی، پېښور، ۱۳۸۴ل کال.

۲۱.د استاد الفت شعري کلیات.

۲۲.همدا اثر.

۲۳.همدا اثر.

۲۴.همدا اثر.

۲۵. کریمي، دوکتوریوسف، روانشناسی اجتماعی، نشرارسباران، ایران،۱۳۸۵ل کال.

۲۶.د استاد الفت شعري کلیات.

۲۷.همدا اثر.

۲۸.همدا اثر.

۲۹.همدا اثر.

۳۰. همدا اثر

۳۱. ببلا ببل، د ښوونکو تربیوي سمینار، خپرندوی د سوبهٔن کمېټه پېښور،۱۳۸۴ل کال.

۳۲. ببلا ببل، د ښوونکو تربیوي سمینار، خپرندوی د سوبهٔن کمېټه، پېښور، ۱۳۸۴ کال.

۳۳. ایوبي، محمد نادرفلسفه، صحاف نشراتي خپرندویه ټولنه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښور، ۱۳۸۸ل کال.

۳۴.د استاد الفت شعري کليات.

۳۵.همدا اثر.

۳۶.لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت ياد، د استاد الفت فلسفه، ميتوديک خپرندوی، کابل.

۳۷.د استاد الفت شعري کليات.

۳۸.همدا اثر.

۳۹.همدا اثر.

۴۰. باچا خان، عبدالغفار خان، زما ژوند جد و جهد (دويم چاپ)، د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه خپرندوی، پېښور،۱۳۸۷) ل کال.

۴۱.د استاد الفت شعري کليات.

۴۲.هېوادمل،سرمحقق زلمی،ننګيالی دزمانې،د افغانستان کلتورې ودې ټولنه،جرمني،۱۳۸۱ل کال.

۴۳.رسا،سيدرسول،ارمغان خوشحال،پېښور،۱۹۲۴ل کال.

۴۴.روهي، سرمحقق محمدصديق، د څېړنې لارښود.

۴۵. روهي، څېرندوی محمد صديق، شعر پېژندنه، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۶.هاشمي، سيد اصغر، شعرپوهنه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ل کال.

۴۷. هاشمي، سيد محي الدين، ادبپوهنه، اريک خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ل کال.

۴۸. هاشمي، سيد اصغر، پښتوژبې ادبي سرلاري، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۴۹.هاشمي، سيد اصغر، د پښتو نظم تاريخ، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳ل کال.

۵۰.هيوادمل، سرمحقق زلمی، متن څېړنې ميتودولوژي.

۵۱زيور، پوهاند زيورالدين، د پښتو ادبياتو تاريخ منځنۍ دوره، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۸۹ل کال.

۵۲. ترتيب، رحماني، شفيق الله، نرګسي وږمې، ۱۳۹۱ل کال.

۵۳.حبيبي، پوهاند عبدالحی، د پښتو ادب لنډ تاريخ، علامه رشاد خپرندويه ټولنه، کندهار، ۱۳۸۷ل کال.

۵۴.سالمي، محمد عالم، د عمومي ارواپوهنې ارونه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال آباد ، ۱۳۹۱ل کال.

۵۵. زيور، پوهاند زيورالدين، د پښتو ادبياتو تاريخ لرغونې دوره، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۸۹ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۲.هېواد مل، سرمحقق زلمی، د پښتو ادبیاتو تاریخ لرغوني او منځنۍ دروه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۷۹ ل کال.

۵۷.هاشمي، سرمحقق سید محی الدین، نثري ادب ډولونه، وحدت خپرندویه ټولنه، ننګرهار.

۵۸. هاشمي، سید اصغر، ادبي ژانرونو لنډه پېژندنه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال آباد، ۱۳۹۲لمریز.

۵۹.روهي، سر محقق محمدصدیق، د پښتو ادبیاتو تاریخ ، دانش، پېښور، ۱۳۸۴ل کال.

۶۰.همدا اثر.

۶۱.همدا اثر.

۶۲. خټک، خوشحال خان ،دستارنامه، د پروفیسور پردل خان خټک په زیار، پېښور، ۱۹۸۵م کال.

۶۳.د استاد الفت شعري کلیات.

۶۴.همدا اثر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونوهارونه

د پښتو په معاصره دوره کې د ادب د اسمان پرمخ نوي ستوري را ښکاره او ادبي څېړنو او هنري ليکنو وړانګويي د پښتو ادب په خړما ښامي باندې د شفق روښانه رڼا خوره او ولوروله، چې او سمهال هم د ادب په اسمان کې يو شمېر نوي ستوري څرکونه وهي او ورځ تر بلې د خپلو څېړنو او پنځونو پلوشې تر لرې واټن پورې غزوي او د خپلو ادبي پنځونو څخه د پښتو د ادب ناوې ته تلپاتې هارونه جوړوي.

او سمهال د ځوانو ليکوالو په لړکې د ښاغلي هاشمي ستوری د ختيځ د ادب په اسمان کې د هر چا پاملرنه جلب کړې. نوموړی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه چاپېریال کې ژوند کوي، چې هلته استاد پوهاند رښتين، قیام الدین خادم او ګل پاچا الفت وینو هم له دې سیمې څخه په ادبي ډګرکې لوی همت او هنرونه اخیستې و چې او سمهال یې د پښتو د ادب په بڼ کې هر ډول ګلان غوړېدلي او ګڼ شمېر ادبي بوراګان ترې خوند اخلي. سید اصغر هاشمي ټوله کورنۍ په علمي روښانتیا باندې ښکلې ده چې پلار (علمي ربته، پوهنمل سید رحمن هاشمي)او سمهال د ننګرهار په ښوونې او روزنې پوهنځي کې استاد ، نیکه یې سید عبدالمنان هاشمي د خپل وخت لومړنیو کسانو څخه و چې د هیواد په پلازمینې (کابل) دارالمعلمین کې یې زده کړې پای ته ورسولې، د هاشمي دوه وروونو په هالند او هندوستان کې د ماستري زده کړې کړي دي او او سمهال په خپل هیواد کې په بېلابېلو ادارو کې دندې ترسره کوي.

د انګلستان د نامتو لیکوال او اروا پوه ډاکټر سمایلز په وینا د انګلستان خلک پرخپل ځان باندې تلپاتې ویسا لري او هر کار په ذوق سره سرته رسوي، نو په همدې اساس انګلستان وګړو پرمختک کړی او د بهرنۍ هڅې پرځای د انسان خپل داخلي هڅې یو انسان د بري منزل ته په لنډ واټن کې رسوي. د نوموړي د خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تایید همدا حس او هڅه د ښاغلي هاشمیپه وجود کې شته او د همدې هڅو په اساس شپه او ورځ د کتابونو مطالعې، څېړنو او تخلیق ته ځانګړې کړې ده او د ډاکټر سمایلیز په وینا د انسان په پرمختګ کې د هغه مسلک سره د نوموړي مینه هم اړینه ده چې اصغر دا ځانګړتیا هم لري د ادب، د مطالعې او ادبي پنځونه په لټه تلپاتې زیار ګالي، نوموړي په کم سن کې ګڼ شمېر ادبي اثار د پښتو ژبې د غنیتوب په موخه ډالۍ کړي دي.

ښاغلی هاشمي څېړنې، تخلیق تر څنګ په ژباړه کې هم ښه وړتیا ښودلې ده، چې یو شمېر اسلامي کتابونه یې له فارسي څخه پښتو ته ژباړلي دي او د نوموړي ځینې اثار په دري او انګلیسي ژبو باندې د نورو لیکوالو له خوا ژباړل شوي دي.

دا هم د نوموړي د چاپ شوو اثارو لړ لیک:

څېړنې:

۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د نظم تاریخ(لومړۍ او دویمه دوره)، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو منځپانګېزه او جوړښېزه څېړنه(د ماستري تېزس)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: ادبي وړانګې، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د الفت مرغلرې(سریزه، زیاتونه او ویپانګه)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۵: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: شعر پوهنه، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۶: هاشمي، پوهنیارسید اصغر: د څېړنې بنسټونه (د تحقیق فن او لارې چارې)یار خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۴ل کال.

۷: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: بوللـه لـه پیلـه تـر خوشحاله، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۸: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: ادب پوهنې آرونه، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۰: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: ادبي مرغلرې، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: ادبي درو ټاکنه، ۱۳۹۲ل کال.

۱۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د پښتو ژبې ادبي سرلاري، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۱۳: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د ليک او لوست اسانه زده کړه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

۱۴: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، ادبي مرغلرې(دويم ټوک)، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

تخليقات:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: برخليک(ناول)، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، د فکر بیان (لنډې نثرې ویناوې): ۱۳۹۳ ل کال.

۳: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د فکر پلوشې، ۱۳۹۴ ل کال.

ژباړې:

۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د بهلول نصیحتونه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ ل کال.

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت محمد (ص) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ ل کال.

۳: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت ابوبکر صدیق (رض) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ ل کال.

۴: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت عمر (رض) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ ل کال

۵: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت عثمان (رض) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت علي(رض) لنډ ژوند ليک، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

راټولونې:

۱:هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د ادبي ژانرونو لنډه پيژندنه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د ادبي اصطلاحاتو سيندګی، دانش خپرندويه ټولنه، پيښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د استاد ګل پاچا الفت ستاينې (راټولونه او سريزه)، دانش خپرندويه ټولنه، پيښور، ۱۳۹۳ل کال.

چاپ ته تيار اثار:

د پښتو ژبې ادبي سرلاري(دويم او دريم) ټوک، نړيوالې ادبي څېرې، ادبي نظم ډولونه او پيدايښت يې، د لرغونې دورې نثري اثاراو پيدايښت يې، د لوديانو او سوريانو ليکوال، اخلاق د امام غزالي له نظره، شاعران او مشاهير، د پښتو ژبې تاريخ،د فکر يون، ادب تيوري او ادبپوهنې بنسټونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سمهال نړۍ د ساینس او ټکنالوجي د پرمختګ سره د انساني ژوند په ګڼو برخو کې اسانتیاوې رامنځته شوي دي او د علمي پرمختګ په موخه هم او سني لیکوال د همدې انټرنیټي وسایلو څخه کار اخلي چې ښاغلی هاشمي هم ورسره بلد تیا لري او هم هره ورځ د نوموړي ادبي، سیاسي، ټولنیزې او اروا پوهنیزې مقالې د پښتو په بیلا بیلو ویبپاڼو کې خپریږي چې تر دې مهاله یې د مقالو شمېر نژدې ۲۰۰ ته رسیدلي دي.

په اتلسمه پېړۍ کې په فرانسه کې یو فیلسوف تېر شوی دی هغه وایي کوم انسان چې د تفریح په ارزښت پوه نه شي نو هغه کس د کار کولو وړتیا هم نه لري خو ښاغلي هاشمي په دې ډګرکې هم مخکښ دي، نوموړی د شلو کلونو راهیسې د پهلواني او داسې نورو لوبو په برخه کې ښه ځلیدلی دی چې لوبې یې د هیواد په داخل او بهر کې ګټلي دي. نوموړي د ادبي او فرهنګي هڅو تر څنګ هره ورځ یو ځانګړی وخت د سپورت تمرین له پار هم ټاکي.

په اسلامیت او افغانیت مین

پوهنیار فهیم بهیر

د البیروني پوهنتون استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) کال په پيل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهير کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ کې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحريك په ياده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهير کې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير کې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا کړې او دا فرهنګي بهير يې بريالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحريک د هېواد پال او فرهنګپال شخصيت ښاغلي (محبوب الله خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته يې اوږه ورکړه. ملي تحريک وياړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ يې پيل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هيله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

يو ځل بيا د دې اثر له ليکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ليکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مينه

د افغانستان ملي تحريک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي ورانګې

سید اصغر هاشمي

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۴۹

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library